

РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА

№12 СНЕЖАНЬ 1966

т.прес.

*Указ Прэзідыума
Вярхоўнага Савета
СССР*

**АБ УЗНАГАРОДЖАННІ
ГОРАДА МІНСКА
ОРДЭНАМ ЛЕНІНА**

За мужнасць і гераізм, самаадданую партызанскую барацьбу з нямецка-фашысцкімі захопнікамі працоўных горада Мінска ў Вялікай Айчыннай вайне і за поспехі, дасягнутыя ў аднаўленні горада і ў развіцці народнай гаспадаркі, узнагародзіць горад МІНСК ордэнам ЛЕНІНА.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. ПАДГОРНЫ.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль. 3 снежня 1966 г.

Мінску ардэнаноснаму

Сёння ў Мінску на вуліцах флага,
Радасць ходзіць па плошчах,
Ордэн Леніна—сімвал адвагі
На тваіх заіскрыўся грудзях.

Родны Мінск! Я табой ганаруся,
Рады я ўзнагародзе тваёй:
Перад ворагам ты не сагнуўся,
А пайшоў на яго як герой.

Ваяваў з крыважэрнай наваляй
Кожны твой чалавек-патрыёт.
Знішчыў ты людаедаў нямала,
Каб зваліць з сябе люты прыгнёт.

Камуністы—героі падполля
Не пужаліся страт і ахвяр,
Па фашыстах і зброяй, і воляй
За ударам наносілі удар.

Родны Мінск! Я табой ганаруся:
Узрасціў ты змаганцаў таіх,
Што праславілі край Беларусі
Гераізмам сваім на вякі.

Казінец аб'ядноўваў тут сілы,
Смела дзейнічаў Кабушкін-Жан,
І Кедышкава помста вадзіла
У баі камсамольцаў-мінчан.
Над звяздоўскаю граннай без шуму

Амельянюк калдаваў уначы.
А ў варожай бальніцы ўрач
Клумаў

Патрыётаў савецкіх ляхуў...
Сёння ў Мінску на вуліцах флага,
Грудзі радасці поўны ў людзей:
Ордэн Леніна—сімвал адвагі
Да тваіх прымацован грудзей.
Васіль МАЕУСКІ.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**РАБОТНІЦА № 12
І СЯЛЯНКА**

СНЕЖАНЬ
1966

ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ДРУГІ

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

З НОВЫМ ГОДАМ, ДАРАГІЯ СЯБРЫ!

Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
им. В. И. Ленина

25028

Набліжаецца Новы год. Мы адрываем апошнія лісткі календара і з удзячнасцю думаем пра адыходзячы ў гісторыю 1966 год. Якімі вялікімі, якімі яркімі падзеямі ён быў насычаны! І самая вялікая, самая знамянальная з іх—XXIII з'езд партыі. Шмат новага ўнеслі яго рашэнні ў наша жыццё, у развіццё эканомікі ўсёй краіны і ў лёс кожнага савецкага чалавека.

З'езд падвёў вынікі вялікай стваральнай дзейнасці партыі і народа, вызначыў перспектывы і напрамкі чарговага этапу камуністычнага будаўніцтва, даў адказы на самыя пільныя, самыя актуальныя пытанні сучаснасці.

З вялікім энтузіязмам савецкі народ прыступіў да выканання прадвызначэнняў партыі, да ажыццяўлення пяцігадовага плана. Добрыя весткі ідуць з усіх канцоў краіны. Прамысловасць датэрмінова выконвае планы, добра папрацавалі хлебаводы, жывёлаводы. Мы не можам не радавацца таму, што сёлета вырастлі і сабралі самы высокі за ўсе гады Савецкай улады ўраджай.

З кожным годам прыгажэй і багацей жывуць савецкія людзі, больш і больш спраўляюць наваселляў, усё больш нашых сыноў і дачок навучаецца ў тэхнікумах, інстытутах, універсітэтах. Светлы і цудоўны наш заўтрашні дзень. І, падумаючы бакалы ў навагоднюю ноч, мы абвешчваем першы тост за партыю, якая вядзе нас да вяшчых камунізма, указвае нам шлях да шчасця, дабрабыту, багатага.

Радуючыся ўсёй душой і ўсім сэрцам гэтым вялікім поспехам, мы не можам не прыгадаць цяжкае мінулае нашага народа. У старой, дарэвалюцыйнай літаратуры традыцыйным перадавагоднім жанрам было сентыментальнае каляднае апавяданне. На ўсялякія лады падавалася гісторыя пра беднага хлопчыка або дзяўчынку, якія замярзлі на вуліцы ў навагоднюю ноч пад акном багатага дома, любуючыся раскошнай ёлкай. Апісваючы пакуты гэтых няшчасных, бяздомных, абарваных дзяцей, аўтары апавяданняў, кожны ў меру свайго таленту, стараліся абудзіць сумленне ў гаспадароў тагачаснага грамадства, напамінаць ім пра галечу і жабрацтва «меншых братоў».

А пралетарскі пісьменнік Аляксей Максімавіч Горкі ў тых гадах напісаў апавяданне «Пра хлопчыка і дзяўчынку, якія не замерзлі». Горкі геніем свайго таленту прадбачыў, што якраз ім, дзецям беднякоў, жыць і перамагаць!

За права дзяцей гуляць, весяліцца ля навагодняй ёлкі змагаліся нашы бацькі і дзяды. Змагаліся—і адстаялі права на жыццё, вартае чалавека.

Цяпер у навагодні вечар ёлка запальваецца ў кожным доме, школе, дзіцячым садзе. Навокал яе скача, танцуе шчаслівая дзетвара.

Рыхтуючыся да Новага года, міжволі ўспамінаеш пражытыя гады з іх радасцямі і горам. Так, бывала ў нашым жыцці і гора. Вайна! Фашысцкія налёты на мірныя гарады і сёлы. Зацёмненыя вокны. Недахоп харчавання. Боль за гібель блізкіх. Усё давялося перажыць савецкім людзям. Хіба такое забудзеш! А тыя, хто не перажыў ваеннага ліхалецця, павінны ведаць пра гэта. Хіба можна забыць, колькі вынеслі дзеці ў час Вялікай Айчыннай вайны? Дзеці, падлеткі бралі ў рукі зброю, хадзілі ў раз-

ведку, забівалі фашыстаў. Колькі іх, юных герояў, загінула ад рукі ворага!

А тыя, хто не ваяваў? Пра такіх удала раскажаў пісьменнік Васіль Матушкін у апавесці «Любаша». Аповесць гэтая нядаўна выйшла вялікім тыражом, надрукаваная ў «Раман-газете». У чатырнаццаць гадоў асталася Любаша без маці, з чатырма малодшымі братамі і сястрычкамі. Бацька, як і належала мужчыну, нёс нялёгкую службу салдата. А яна стала пісьманосцам у калгасе. Снег, мяцеліца, а Любаша ішла з хаты ў хату з цяжкай сумкай паштальёна. Пратапталіся валёнкі, прымярзалі да ног анучы, а яна несла людзям весткі з фронту—каму радасную, а каму і горкую. А дома сядзелі на халоднай печы галодныя дзеці. Праз сілу цягала дзяўчынка з лесу галлё, з цяжкасцю здабывала харч для дзяцей. У гэтай барацьбе за жыццё яна перамагла.

Правобразам Любашы быў жывы чалавек, Надзея Ягораўна Ларыёнава, маладая калгасніца з вёскі Нямішкіна Разанскай вобласці, цяпер Герой Сацыялістычнай Працы. А колькі іх, гэтакіх слаўных Любаш, і ў нашай рэспубліцы!

Скончылася ліхалецце. Прышоў мір на нашу свяшчэнную зямлю. Прышлі з вайны салдаты, сталі да станкоў, селі на трактары і ўзяліся за працу. Цяжкасцей было хоць адбаўляй. Але яснасць мэты, усведамленне той вялікай справы, за якую змагаешся, надавалі сілы пераадольваць, здавалася б, непераадольнае.

Узнімалася, ўставала з руін наша краіна. Нараджаліся і раслі дзеці. Дзеці, якія не ведаюць нягод. Для іх пабудаваны светлыя яслі і дзіцячыя садзікі, прасторныя школы і палацы піянераў, піянерскія лагеры і санаторыі. Бацькі, не шкадуючы сваіх сіл, стараюцца, каб дзеці не ведалі галечы і недахопаў. Каб дзеці не перажылі таго, што давялося перажыць ім самім.

Высокае ўсведамленне абавязку перад краінай, перад чалавецтвам, перад дзецьмі сваімі памагае савецкім людзям авалодаць вышынямі навукі і тэхнікі, пакараць сілы прыроды, вырошчваць высокія ўраджай, працаваць на самых складаных машынах.

Нельга не ганарыцца тым, што мы першыя пракладваем шляхі ў камуністычнае заўтра. Мы ідзем па няходжанаму шляху, нам бывае вельмі цяжка. Але савецкія людзі з поспехам пераадольваюць іх.

Штодзённа, разгортваючы газету або часопіс, мы сустракаем на іх старонках нарысы і карэспандэнцыі аб самаадданай працы савецкіх жанчын. За стараннасць, вялікае ўменне, адданасць ідэалам камунізма многія жанчыны-працаўніцы—работніцы, сялянкі, урачы і інжынеры ўдастойваюцца высокіх урадавых узнагарод. Пашана ім і павага ад усяго народа!

У наступаючым новым годзе шмат светлых вялікіх задум у савецкага чалавека. І галоўная з іх—выкананне пяцігадовага плана. Выкананне пяцігодкі—гэта і рост магутнасці нашай Радзімы, і паляпшэнне дабрабыту кожнага з нас.

1967 год—асаблівы: пяцідзясяты год Савецкай улады. Да слаўнага юбілею рыхтуецца ўся краіна.

За шчасце, за радасць, за мір абвешчаны тосты савецкія людзі ў кругу самых блізкіх і родных.

З Новым годам, дарагія сябры!

Змена Зои Іванаўны Лаўровай (другая злева) некалькі месяцаў запар трымае першынство ў прадзільнай вытворчасці Гродзенскага тонкасуконнага камбіната.

Фота А. Перахода. (БелТА).

ЯК ВАМ ЖЫВЕЦЦА, ТКАЧЫХІ?

Тонкасуконны камбінат — самае старэйшае прадпрыемства ў Гродна. За дваццаць пасляваенных гадоў абнавілася яго тэхніка, змянілася тэхналогія. Амаль утвая павялічыўся выпуск прадукцыі, больш разнастайны стаў асартымент. Цяпер на камбінате вырабляецца тканіна з лэйсам, іншымі хімічнымі валокнамі.

Звыш двух мільёнаў метраў тканін выпускае за год Гродзенскі тонкасуконны камбінат. Матэрыялы з маркай «Гродна» ахвотна купляюць на Беларусі і на Камчатцы, у Іркуцку і на Урале, у Прыбалтыцы і на Украіне. А тканіны «Сцяжынка», «Нітрон», «Юнацкая», матэрыялы для паліто, сатканыя з пражы «Лужок» фасоннай круткі, дасягнулі лепшых сусветных стандартаў.

А як жа жывецца гродзенскім ткачам і ткачыхам (трэба сказаць, што большасць рабочых камбіната — жанчыны)? Якія ў іх умовы працы, ці клапаціцца камбінат аб іх здароўі, адпачынку? Пра гэта расказвае карэспандэнт абласной газеты «Гродзенская праўда» Аляксандр Касенка.

...Апаратны цэх. Чыста, светла, цёпла. Для кожнай работніцы — раздзявалка, абсталяваны душавыя. Не так даўно і тут і ў некаторых іншых цэхах з канца ў канец грукалі цялежкі, на якіх жанчыны перавозілі пражу, роўніцу. Цяпер цялежак не відаць. Іх замянілі падвесныя лініі, электрапаязды.

А што там за агрэгаты — вялізныя, афарбаваныя ў прыемныя светлыя колеры? Гэта новыя часальныя апараты. Іх толькі-толькі ўстанавілі.

Вера Іванаўна Петухова, ударніца камуністычнай працы, асвоіла іх першая.

— Цудоўная машына, — кажа Вера Іванаўна. — Хуткасць яе амаль у паўтара раза большая ў параўнанні са старым часальным агрэгатам. За змену я выпрацоўваю да 1800 кілонамараў роўніцы. Пяцьсот — звыш нор-

мы, гэта мой дзённы падарунак юбілею Савецкай улады.

На камбінате шмат выдатных рацыяналізатараў і наватараў вытворчасці. Сярод іх нямала жанчын. Вось Паліна Георгіеўна Пагарэльская. У мінулым ткачыца, затым стала памочнікам майстра, завочна скончыла тэхнікум тэкстыльнай прамысловасці. Зараз дэсімінатар. На яе рахунку дзесяткі розных новаўвядзенняў. Сёлета яна ўдасканаліла фасонную пражу. Эканамічны эфект — больш дзвюх тысяч рублёў. Амаль такі самы шлях прайшла на прадпрыемстве інжынер-тэхнолаг Таццяна Аляксееўна Гікіна. Пад яе кіраўніцтвам група малых спецыялістаў здабыла арыгінальную эмульсію.

Каб стаць высокакваліфікаваным спецыялістам, патрэбны рознабаковыя веды і пастаянная вучоба. Для гэта-

га на прадпрыемстве створаны ўсе ўмовы. Ёсць тэхнічная бібліятэка, чытальная зала. Толькі вучыся! Дадуць табе аплачаны водпуск, заўсёды памогуць. Не дзіўна, што за сямігодку 275 чалавек атрымалі сярэднюю, спецыяльную сярэднюю і вышэйшую адукацыю. Каля двухсот чалавек вучацца ў школах рабочай моладзі, тэхнікумах, інстытутах. Трэцяя частка рабочых і служачых мае сярэднюю або вышэйшую адукацыю!

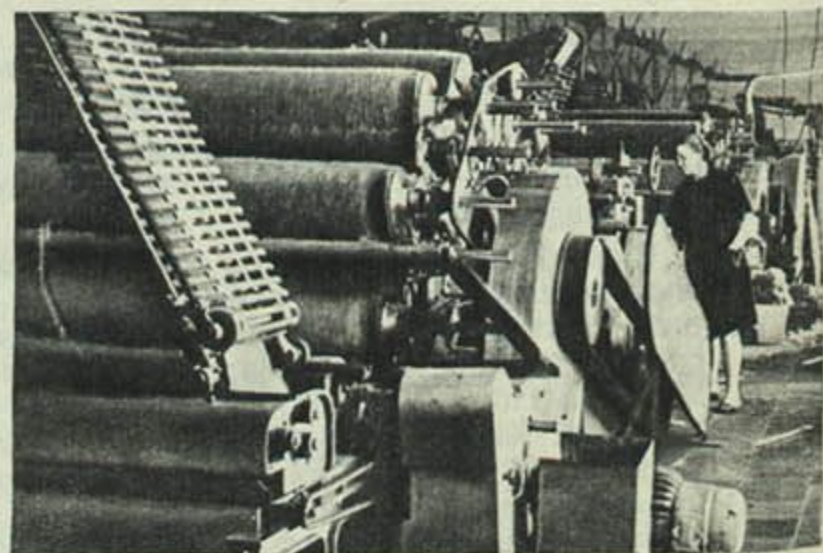
— Права вучыцца, — кажа інжынер-метадыст па кадрах О. В. Лары-вончык, — у нас выкарыстоўваюць сотні. Я напачатку працавала прадзільшчыцай, затым скончыла тэхнікум тэкстыльнай прамысловасці.

Выдатнымі камандзірамі вытворчасці паказалі сябе былыя радавыя рабочыя — зменны майстар цэха фарбавання Таццяна Клінецвіч, інжынер па тэхнічнай інфармацыі Нэля Зайцава.

На камбінате ёсць медыцынская ўстанова са скромнай назвай: пункт аховы здароўя. Тэрапеўтычны кабінет, гінекалагічны, зубны, працэдурны, — усе яны аснашчаны сучасным медыцынскім абсталяваннем і інструментарыем. Тут працуюць добрыя ўрачы. Загадчыца пункта Зінаіда Васільеўна Рашэтнікава пільна сочыць за здароўем тэкстыльшчыкаў, штогод праводзіць медагляд, нядаўна атрымала вітаміны для вітамінізацыі рабочых. Ды і кіраўніцтва камбіната не шкадуе сродкаў.

Паляпшаецца грамадскае харчаванне. Сталовая добра абсталявана, тут зманціраваны электрапліта,

Прадпрыемства аснашчаецца найбольшым абсталяваннем. Апаратыца Зінаіда Сцяпанавна Гладкоўская ўжо дасканалавалодала новымі машынамі.

бульбачыстка, арыгінальная машына для перабірання круп, ёсць прыстасаванне, каб гатаваць паравыя катлеты. Работнікі сталовай наладзілі дыятычнае харчаванне, для начных змен абсталявалі буфет.

Чатырыста сем'яў тэкстыльшчыкаў атрымалі дзяржаўныя кватэры з камунальнымі выгодамі. Адкрыта двое дзіцячых ясляў і столькі ж садзікаў. На сто рабочых—42 месцы ў дзіцячых установах. Зусім някепка! Ды яшчэ, апрача гэтага, у маляўнічым месцы камбінат адкрыў дачу для дзяцей ткачых. Там сёлета адпачывала звыш 250 малых. На гэта пайшло больш 6 тысяч рублёў. Добра паправіліся ў піянерскіх лагерах 336 дзяцей, трыццаць з іх—па бясплатных пущёўках. А кожная пущёўка—42 рублі.

А як адпачываюць дарослыя? Звыш 250 чалавек пабывалі ў дамах адпачынку, розных санаторыях. Арганізуюцца калектывныя прагулкі за горад. Абсталявана лодачная станцыя на Нёмане. На камбінаце моцныя валебольная, баскетбольная каманды. Штогод праводзяцца спартакіяды.

Пры Палацы культуры тэкстыльшчыкаў працуюць харавы, танцавальны і іншыя калектывы самадзейнасці. Асабліва папулярны харавы калектыв. Ён ездзіў ужо і ў Літву і ў Польшчу, пабываў на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве.

А што будзе яшчэ ў новай пяцігодцы? Пабудуюць прафілакторый на 50 ложкаў, больш дзвюх тысяч квадратных метраў жылля, піянерскі лагер, сад-яслі. З 1967 года прадпрыемства пераходзіць на новы парадак планавання і стымулявання працы. Тады можна будзе адлічаць на прэміяванне і культурна-бытавыя патрэбы ў некалькі разоў больш. Кожны тэкстыльшчык атрымае ад грамадскіх фондаў спажывання ад 250 да 400 рублёў за год.

Вось так і жыўць гродзенскія ткачы, ткачыкі. Людзі думаюць пра свой камбінат, а камбінат—клапоціцца пра іх...

А. КАСЕНКА

Гэты здымак зроблены ў адным з чатырох садзікаў-ясляў для дзяцей рабочых камбіната. Выхавацельніца Галіна Іванаўна Юргель у вялікай дружбе з дзецьмі.

Ні сцішанасці думак, ні сну—у сэрца ўварвалася трывога. Кожны раз так, калі бярэшся за нешта новае, прыходзіць яна, трывога, і паслужліва дыктуе, што нічагусенькі не атрымаецца...

А ноччу мне прысніўся сон. Я—пастушок. Летняе сонца ўжо добра-такі паднялося па-над Ланню, і я адпраціўся ў такіх жа, як і сам, на снеданне. Бягу па расе, спяшаюся. А дома нязвыклае для раніцы няўтулле: халодная, яшчэ не паленая печ, маўклівая маці. Маці ведае, чаго я прыбег, і яна, паглядзеўшы ўважліва на мяне, уздыхае, падымаецца і ідзе на агарод. І нешта вельмі доўга яе адтуль няма. Я іду паглядзець, што там такое, і бачу: маці трымае ў руках вырваны куст бульбы з дробнай, як пацеркі, завяззю на каранях і плача. Мне становіцца зразумелай прычына яе слёз. І я моўчкі паварочваюся і няспешна вяртаюся на пашу. Бурчыць пусты жывот, а на душы так крыўдна—на сябе ж, што вось прыйшоў і зрабіў маці балюча...

Гэта часта так здараецца, што пад ход думак возьме ды адгукнецца далёкае пасляваеннае дзяцінства...

А потым мы сядзелі ля мурзатага трактара і елі распаранае жыта. Чамусьці частавала ім нас трактарыстка Мамрукова. Цётка Малання вымала яго, завязанае ў хусцінку, з гарачага радыятара і, распухлае і цёплае, сыпала нам у прыпол. І ўсім было вельмі добра і хораша...

Раніцай я толькі падзвіўся: аказваецца, і сон мае сваё лагічнае завяршэнне, хоць і не зусім дакладнае: з брыгадзірам першай трактарнай брыгады саўгаса «Сацыялізм» Маланняй Захараўнай Мамруковай сустрэўся я ўпершыню толькі ўчора.

Прыснілася так, мусіць, таму, што ад пачутага вымраілася дзяцінства, а дзіцячыя хаценьні дапаўняліся пачутым. І яшчэ, мусіць, таму, што я сур'ёзна непакоіўся: сустрэўся з цудоўным чалавекам, а хораша раскажаць пра яго няма як...

Розныя сустракаюцца людзі: адзін сам гатоў папрасіцца, каб пра яго напісалі, другі ж... Малання Захараўна якраз і аказалася другой.

Даведаўшыся, чаго я прыехаў у іхні саўгас, сакратар парткома Іван Андрэевіч Котаў неяк вельмі ўжо загадкава ўсміхнуўся, пачухаў патыліцу і сказаў:

— Што ж, пагуляйце ў нас. Пастараемся памагчы.

Іван Андрэевіч пазваніў кудысьці ў брыгаду, кагосьці папрасіў перадаць Захараўне, каб падскочыла ў кантору, а чаго—прамаўчаў.

Неўзабаве пад вокнамі пратарыхцеў мапедзік, і ў парткомаўскі пакой зайшла невысокая, ужо ў гадах жанчына.

— Вы, Андрэевіч, клікалі мяне?—пацікавілася адразу.

— Я,—адказаў парторг і кінуў у мой бок:—Да вас...

Атрымалася смешнавата, бо Малання Захараўна так здзіўлена замахала рукамі,—навошта пра яе пісаць?—ды так паспешна вышмыгнула за дзверы, што давялося лаўіць яе ў літаральным сэнсе слова. Іван Андрэевіч дагнаў яе ўжо на першым паверсе і, трымаючы за руку, зноў вёў па сходках на другі, угаворваючы, як малую. А Мамрукова то злавала, то прасілася, абы толькі збавіцца ад такіх непрадугледжаных абавязкаў:

— Андрэевіч, ну хай пра каго іншага... Што я пра сябе раскажу?! Ужо ж раз у раённай пісалі. І хопіць... Дый не ўмею я хораша расказаць...

— Раскажаш. Са мной дык і пасварыцца ты ўмееш, а тут...

— А мо б вы, Андрэевіч, казалі самі?—прымалася за сваё Малання Захараўна, зноў парываючыся пайсці:—А то што ж там гэтыя дзеці без мяне... Пакінула...

Каб перавесці размову на больш сур'ёзны лад, я пацікавіўся, ці вялікая брыгада. Аказваецца, немалая: адзінаццаць трактараў, пяць камбайнаў, шмат прычэпнага інвентару.

— А хлопчыкі ў мяне харошыя,—нечакана ажывілася Малання Захараўна.—Дваццаць шэсць іх, механізатараў, у брыгадзе. І што ні хлопец—скажу без пахвальбы—золата. Любога на любую работу стаў: сеяць, убіраць, рамантаваць—усюды справяцца. Хоць ты іх на інжынерскія пасады саджай...

— Нешта не разумею я цябе, Захараўна,—са смяшком на вуснах перабіў яе Іван Андрэевіч.—Усяго хвіліну назад былі яны ў цябе дзецьмі,—хаця, здаецца, мала каму менш, як трыццаць, будзе,—а то ўжо інжынерамі парабіліся... І без цябе там не абыдуцца.

І ўсе, хто прысутнічаў пры гэтым, смяяліся. Смяялася і сама Захараўна:

— А што ж? І праўда. Залатыя хлопцы—старанныя, таленавітыя, але што ж яны без мяне...

І вось так, дзе жартам, дзе ўсур'ёз, і ішла наша гаворка ў парткоме. Пра сябе Малання Захараўна расказвала вельмі скупа. Часцей і даволі ахвотна гаварылі за яе прысутныя. І ўсё ж здавалася мне, што цэласнай, грунтоўнай і захопляючай размовы не атрымалася, таму і ўварвалася ў думкі трывога: як расказаць пра добрага чалавека?..

Але паступова асэнсоўваліся разрозненыя эпізоды, і перад уяўленнем прасціралася суцэльная дарога, прайсці па якой—не поле перайсці...

Дарога,—дзе пачатак яе?..

Мо вось на той самай, прысыпанай інеем, сцяжынцы, што кожнай раніцы, яшчэ да сонца, разматваецца пад коламі мапедзіка.

Яна вёцца ад хаты ў паніклым трыпутніку, выбягае на Церушскі гасцінец,—і няма канца дарозе...

Але ж пачалася яна даўно. Здаецца, ужо трыццаць вёсен адшумела з той пары, і не заўсёды яна была такой вось звычайнай, спакойнай і па-вясковаму заклапочанай, як сёння.

Дык дзе ж пачатак яе?..

І хоць Малання Захараўна і не ахвотніца расказваць, а сяды-тады возьме ды прыгадае, як яно пачыналася...

Тады, трыццаць гадоў назад, гэта было і модна і па-чэсна—павязаць чырвоную хустку, прайсціся ў прамасленай спяцоўцы, прыехаць у новую вёску на трактары. Кліч Пашы Ангелінай «Сто тысяч сябровак—на трактар!» і першае каханне—яны прыйшлі адначасова і аднолькава ўскружылі галовы дзевятнаццацігадовым. І адной раніцы светлакося Малання Мамрукова з лёгкім клуначкам цераз плячо пеша адправілася са сваёй Краўцоўкі ў Церахоўскую МТС.

Вясну сустракалі ў вёсцы Гардуны. Спецыяльная дзявочая брыгада. Дзевяць дзявочых экіпажаў. Камандзір—

Матруна Пыракова. І разам з першымі раскатамі грому загрымела ў былым Церахоўскім раёне і выкацілася за яго ваколіцы добрая слава пра дзяўчат-трактарыстак. Сярод іх была і Малання Мамрукова.

Яны аралі, сеялі, убіралі. Кожным годам, к лету, калі канчалася ворыва і над палямі, працатымі казытлівым пахам маладога хлеба, наступаў кароткі зацішак, як бы перадых перад жнівом, дзяўчаты з абпаленымі сонцам косамі пачыналі рыхтаваць машыны да ўборкі. Ледзь паружавее світанак—яны ўжо ля трактараў.

Так было і ў тую раніцу, па-летняму свежую і звонкую, з бадзёрым птушыным рознагалоссем, з радасным звонам касы ў лузе, з лёгкай смугой туману на даляглядзе, нібы тым далікатным налётам, што к гэтай пары садзіцца на чорныя лясныя ягады...

А к вечару з-пад чорных крыл са свастыкай паляцелі на трактары фугаскі.

Не верылася, нават і ў думках не было, што над зямлёй павісла такая страшная трагедыя: думалася, што гэта проста так, нешта часовае, памылка нейкая. Але недзе праз тыдзень, надвячоркам дырэктар МТС уручыў ім павесткі, і, пагрузіўшы на платформы свае «ХТЗ», дзяўчаты паехалі ў невядомае. Помніцца, ля станцыі Варажбы быў самы страшны налёт. Яно, калі задумацца, то тая ноч, жудасная, парваная на часткі агнём і выбухамі, і сёння як жывая паўстае перад вачыма. А такое ж жыта спела абапал дарог! Як знарок, каб апаліць душу болем, яно так важна прыгіналася долу і адплывала назад, нязвычайна сіратлівае.

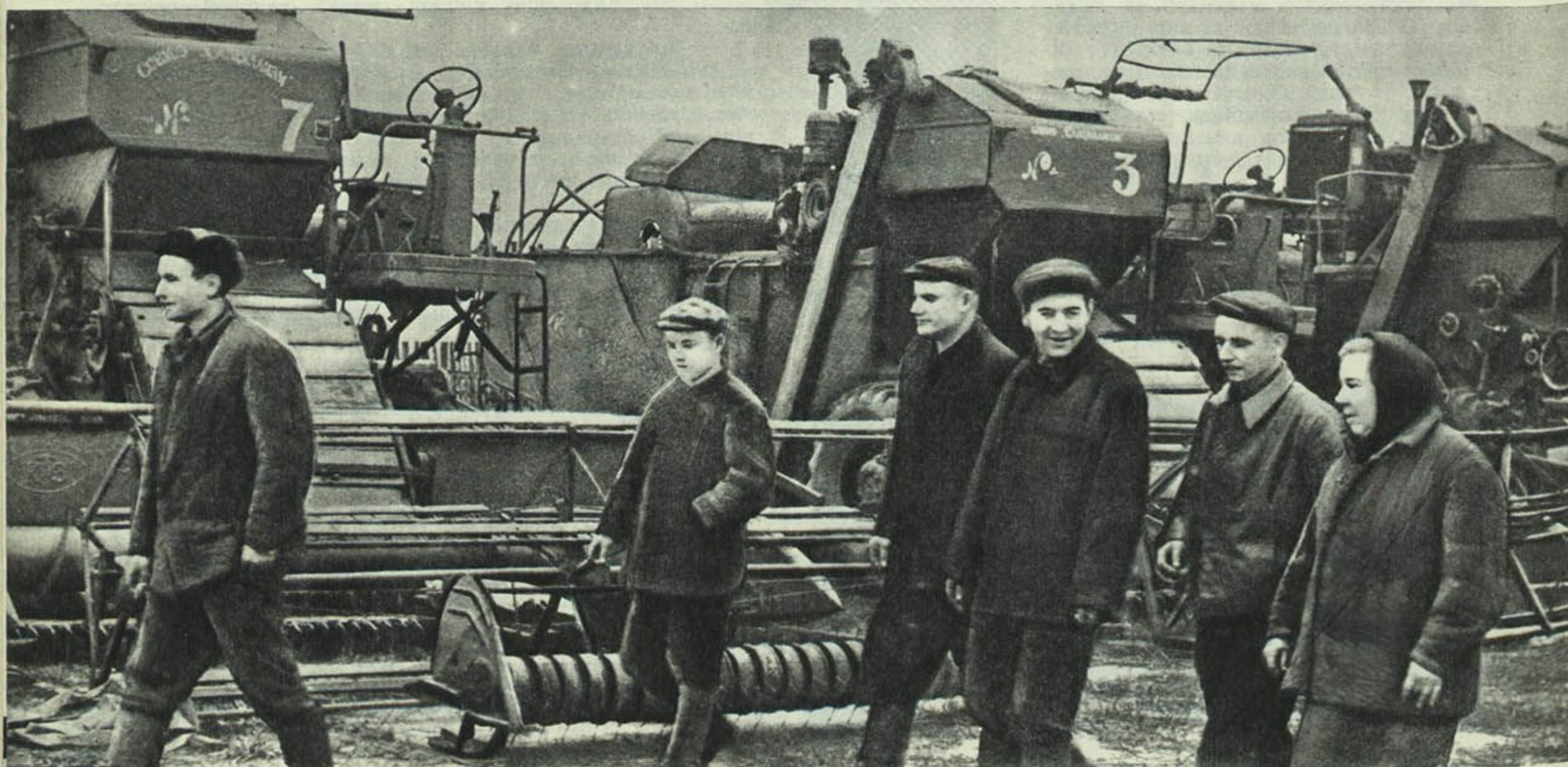
Толькі праз месяц выгрузіліся ў калгасе «Панаўка» Цялегінскага раёна. І адразу ж перад імі адкрыўся непачаты край работ...

Паўтары тысячы гектараў зямлі. Стэп і стэп. Ні канца яму, ні краю. І нейкая сотня панаўскіх двароў. І трактарысты: два хлапчукі і восем дзяўчат. І рабі, што хочаш...

Памяць—вірлівая тонь: то ўсплые з яе глыбіні неспакойная круцёлка вады, то разыдзецца кругамі, растане...

— Хлопцы ў мяне харошыя, — ажывілася Малання Захараўна, — дваццаць шэсць іх, механізатараў, у брыгадзе.

Фота Ул. Вяхоткі.

Паўгалодны паёк... Сяўба—як свята: загорнеш у анучку жменю зярнят, правязеш іх заходы два ў радытары, пакуль распарацца,—і пераб'еш голад... У палях днявалі і начавалі. І—не справіцца, бо рук—мала, а фронту патрэбен хлеб, многа хлеба...

А ці помняць у Панаўцы брыгадзіра трактарнай брыгады, беларускую дзяўчыну з-пад Гомеля Маланню Мамрукову? Тыя вечары, калі яна, знямоглая, выходзіла на вуліцу з песняй?.. Не ад веселасці выходзіла. Да яе далучаліся панаўскія дзяўчаты, падхоплівалі песню. А потым дзе-небудзь у зацішку пытала Мамрукова ў дзяўчыны, што галасней іншых падцягвала:

— Руль утрымаеш у руках?

Як звычайна, тая паціскала плячыма:

— Пяняцца не маю.

— Прыходзь заўтра, папробуем...

І, дні тры павазіўшы з сабой, садзіла дзяўчыну на сваё месца і махала рукой:

— Давай...

Так і нараджаліся новыя трактарысты. А заглукне трактар у баразне—і ляціць з усіх ног да яго Малання. Самі дзяўчаты завесці не маглі...

Ці помняць яе ў Панаўцы? Павінны помніць. Такое не забываецца...

Тым часам фронт адкочваўся на захад, і родны кут паклікаў дзяўчат у дарогу. Дамоў вярталіся і везлі свае старэнкія трактары.

У родным краі, над адзічэлымі палямі, над спаласаванай акапамі і падзяўбанай варонкамі зямлёй, пачыналася птушыная вясна. І ўсё ж да нематы было сцісана: ні звыклага гулу матораў у МТС, ні гаманкіх надвячоркаў над вёскамі, хіба што толькі распачнае жаночае рыданне ля нейчай хаты: значыць, і яшчэ нехта не вернецца з вайны... Здавалася, гэта быў голас самой зямлі, параненай і пазбаўленай ласкі чалавечых рук. І Малання Мамрукова—адразу з дарогі, без перадыху—павяла сваіх дзяўчат пачынаць вясну. Другому—не было каму.

З той пары і брыгадзірыць яна над трактарыстамі: спярша—у МТС, потым—у саўгасе.

Помніцца, узяла тады сабе ў памагатыя Ганну Ахраменка са Сцюдзёнай Гуты. Навучыла, як руль трымаць, і пасадзіла аднойчы на сваё месца, а сама прысела перакусіць. Жанчыне спатрэбілася нечага спыніцца, а як—яшчэ не ўмела, і яна, на хадзе саскочыўшы, забегла наперад машыны ды давай сыпаць пяском у фары.

І цяпер яшчэ, калі ў каго што часам не клеіцца ля трактара, пасмейваюцца механізатары: «А ты паспрабуй так, як некалі Ганна...»

А тады ж не да смеху было. Іван Дубадзелаў, Аляксей Сядой, Павел Жукаў—сёння кожны з іх спецыяліст ого які, а тады... У тую першую пасляваенную вясну ім, ужо трактарыстам, было ўсяго па чатырнаццаць, і адрозніваліся яны ад Ганны Ахраменка хіба толькі па-хлалечы большай кемлівасцю ля машыны.

Такімі ж падлеткамі папрыводзіла ў свой час у брыгаду Малання Захараўна і Емяльяна Сядога, Уладзіміра Дубадзелава, Сяргея Рамановіча. І без усялякіх курсаў даверыла ім і машыны, і зямлю. Вучыла на хадзе.

Цяпер не тое. Цяпер, калі каго ўжо садзяць на трактар, дык ён ныйначай механізатар шырокага профілю. Але і з гэтых кожны лічыць, што галоўную школу прайшоў у Маланні Захараўны Мамруковай.

Вось аднойчы і рашылі хлопцы прыкінуць, колькі ж іх, такіх, хто прайшоў праз рукі Маланні Захараўны. Лічылі—прыкідвалі дый рукамі махнулі. Многа! У адным толькі саўгасе ледзь не сотня. А былі ж яны яшчэ і ў МТС. Дый ці толькі! Адны ў арміі служаць, другія куды-небудзь выехалі, трэця ў суседніх вёсках працуюць...

І я зноў думаю пра дарогу. Яна бывае вялікая, малая і палявая. Бывае яна яшчэ і бясконца, такая, як у Маланні Захараўны Мамруковай. Тыя хлопцы, што прайшлі праз яе рукі,—усё той жа працяг дарогі.

Аглянуцца на яе—многае прыгадаецца. І самой, і кожнаму вяскоўцу з Церухі, бо ўсе ж ведаюць яе... Бывала, нават лубіну пасееш на церушскай зямлі два цэнтнеры—збярэш не больш трох. А сёння? Сёння ў Гомельскім

Малання Захараўна са сваім вучнем Д. Д. Сабко, адным з лепшых трактарыстаў саўгаса, аглядае трактар.

Ідзе рамонт тэхнікі.

раёне саўгас «Сацыялізм» славіцца сваімі ўраджаямі. А чых жа гэта рук справа, як не галоўнага хлебараба—механізатара!

Зябліва, сяўба, уборка—штогод адным з першых у раёне завяршае іх саўгас «Сацыялізм». І не сядзяць потым механізатары без работы: управіліся дома—едуць памагчы то «Бярозкам», то «Грабаўцы», то іншай гаспадарцы.

Дапамагчы суседу, таварышу, аднавяскоўцу—даўняе правіла ў церушскіх механізатараў... Ды хаця б і такое: не так даўно захварэў трактарыст Лявон Сімановіч. Яго ледзь не кожны дзень наведвалі ў бальніцы, а як выпісаўся—падшукалі яму лягчэйшую работу.

У Церусе ўжо ўсе ведаюць, што тут хлопцы стараюцца як найлепш паўтараць Маланню Захараўну. А Маланні Захараўне, як камуністу, як дэпутату Вярхоўнага Савета БССР, інакш і нельга.

І вельмі добра з такім чалавекам побач...

Мо каму з вас даводзілася быць у Церусе, дык вы, напэўна, і сустракалі Маланню Захараўну: на сваім мапедзіку яна вечна ўсё спяшаецца некуды, усё размотвае пад колы то адну, то другую сцяжынку—гэтыя ручайкі бясконцай дарогі.

Іван КІРЭЙЧЫК

ИНЭСА АРМАНД

Іна АРМАНД

Мая маці, Інэса Фёдарэўна Арманд, якая ўвайшла ў гісторыю большавіцкай партыі як адна з відных яе дзеячоў, нарадзілася ў 1875 годзе ў Парыжы. Бацька і маці Інэсы былі артыстамі французскіх тэатраў. Бацька рана памёр, і маці асталася без сродкаў з трыма дзецьмі. Шасцігадовую Інэсу ўзялі на выхаванне бабуля і цётка — настаўніца музыкі і французскай мовы. Яны жылі ў Маскве. Так Інэса з ранняга дзяцінства апынулася ў Расіі, якая і стала яе радзімай. Тут яна вырасла і пражыла амаль усё сваё нядоўгае, але яркае жыццё рэвалюцыйнага барацьбіта.

Цётка і бабуля аддавалі шмат увагі яе выхаванню. Яна атрымала шырокую агульную адукацыю, ведала дасканала дзве замежныя мовы, была вельмі добрай музыканткай. Але больш за ўсё Інэса любіла чытаць. У доме была вялікая бібліятэка, і яна рана пазнаёмілася з рускімі і замежнымі класікамі мастацкай літаратуры, з вялікай колькасцю філасофскіх і гістарычных кніг.

У восемнаццацігадоў Інэса выходзіць замуж за Аляксандра Яўгенавіча Арманда, якога ведала яшчэ з дзяцінства. Будучае, здавалася, абяцала ёй ціхмірнае жыццё ў сямейным

кругу. Аднак вузкія інтарэсы сямейнага шчасця і забяспечанае спакойнае жыццё буржуазнай сям'і не могуць задаволіць поўную жыццёвых сіл маладую жанчыну з гарачым сэрцам і надзвычайным розумам.

Інэса бачыць вакол сябе нястачу, галечу, непісьменнасць народных мас. Яна хоча змагацца за знішчэнне гэтых цёмных бакоў жыцця, але як гэта зрабіць, не ведае. Вельмі далёка расла яна ад усякай «палітыкі». Інэса спрабуе свае сілы на шляху асветніцкай работы. Яна стварае школу для сялянскіх дзяцей і вучыць у ёй; уступае ў Маскоўскае таварыства «па паляпшэнню лёсу жанчын». Але вельмі хутка яна зра-

зумела, што такім шляхам жыццё не пераробіш. Яна ўсё больш яскрава бачыць крывадушнасць і ханжаства буржуазнай дабрачыннасці.

Інэса перажывае цяжкі душэўны крызіс. Але неўзабаве яна знаходзіць выхад.

Праз брата мужа і яго сяброў яна звязваецца з сацыял-дэмакратамі, пачынае чытаць сацыял-дэмакратычную літаратуру, знаёміцца з падпольнай рэвалюцыйнай барацьбой.

Вялікую ролю ў жыцці маёй маці адыграла і паездка зімой 1903—1904 гадоў у Швейцарыю. Там яна на свае вочы пераканалася ў сур'ёзнасці рознагалосся паміж большавікамі і меншавікамі і стала сведкай той барацьбы, якую вёў Ул. І. Ленін пасля II з'езда за рэвалюцыйную партыю. З-за мяжы яна вярнулася цвёрдай прыхільніцай большавізма. У 1904 годзе Інэса становіцца членам сацыял-дэмакратычнай партыі. З гэтага часу пачынаецца яе актыўная рэвалюцыйная работа большавіка-падпольшчыка.

У студзені 1905 года Інэса была арыштавана. Арышт быў выпадковы — у сувязі з эсэраўскім замахам на генерала Трэпава, да чаго Інэса не мела ніякага дачынення. Але пры во- быску ў яе была знойдзена са-

цыял-дэмакратычная літаратура, і яе арыштавалі. На ўсё жыццё мне запомніўся гэты арышт. Я прачнулася ўначы ад непрывычнага шуму і ўбачыла ў пакоі жандараў, якія рабілі во- быск. Яны ўсё пераварочвалі ўверх дном, нават дзіцячыя пасцелі. Маці стаяла тут жа зусім спакойная; яна ласкава глядзела на мяне і зрабіла знак, каб я не плакала. Потым яе павялі. Абдымаючы мяне на развітанне, яна шапнула: «Не трэба балбатаць пра мой арышт». За наступныя гады я добра запомніла гэта «не балбатаць». Мне не раз даводзілася бачыцца з маці тайна, калі яна перайшла на нелегальнае становішча.

Царскія жандары шмат месяцаў пратрымалі маці ў турме. Вызвалена яна была толькі пасля царскага маніфеста 17 кастрычніка. Выйшаўшы з турмы, Інэса зноў пачынае сваю рэвалюцыйную работу ў маскоўскай арганізацыі і ў Пушкіна, пад Масквой.

У пачатку 1907 года яе другі раз арыштоўваюць, але доказаў супраць яе не было знойдзена, і яе неўзабаве выпусцілі.

З новай энергіяй узялася Інэса за работу, на гэты раз у Чыгуначным камітэце партыі. «Я шмат працую», — піша яна аднаму са сваіх блізкіх 11 мая 1907 года, — так што часам зусім ног не чую».

У гэты перыяд Інэса ўжо знаходзіцца на нелегальным становішчы і жыве на нелегальнай кватэры. Не лёгка ёй было расстацца з домам. У яе было пяцёра дзяцей, і малодшаму сыну споўнілася толькі чатыры гады.

Інэса горача любіла сваіх дзяцей, і толькі пастаянны праследаванні прымусалі яе жыць у разлуцы з імі. Але Інэса ніколі не забывала аб выхаванні дзяцей. Яна сустракалася з імі, пісала ім пісьмы. Аўтарытэт маці ў сям'і быў бясспрэчны, а само яе жыццё, бескарысліва аддадзенае народу,

служыла прыкладам і памагала яе дзецям стаць на правільны жыццёвы шлях. Чацвёрта з іх сталі пазней камуністамі.

Летам 1907 года Інэса разам з усім Чыгуначным райкомам партыі была арыштавана.

У турме яна заўсёды захоўвала бадзёрасць і памагала таварышам пераносіць цяжар турэмнага жыцця.

На гэты раз вырвацца з лап царскіх жандараў ёй не ўдалося, і ў канцы года яе адправілі ў ссылку ў горад Мезень Архангельскай губерні.

Абстаноўка ў ссылцы была цяжкая. Цяжкія былі не столькі суровыя ўмовы жыцця на поўначы пад пастаянным наглядом паліцыі, колькі вымушаная бяздзейнасць і адарванасць ад сям'і. Праз год Інэса вырашае ўцячы зсылкі, і пры дапамозе таварышаў гэта ёй удаецца. Некаторы час яна скрываецца ў Маскве.

Доўга прабыць у Маскве Інэсе не ўдалося. У пачатку 1909 года яна вымушана была паехаць за граніцу.

У гады эміграцыі Інэса ўпарта вучыцца і вядзе актыўную партыйную работу. Прабывшы каля года ў Бруселі, яна пераяджае ў 1910 годзе ў Парыж, дзе жыве ў гэты час Ул. І. Ленін і быў большавіцкі заграначны цэнтр. Вельмі шмат часу яна аддае вучобе ў Парыжскім універсітэце і нарэшце заканчвае яго па цыклу грамадскіх навук.

Сур'ёзная тэарэтычная падрыхтоўка, высокая прынцыповасць і вернасць левым ідэям вылучаюць яе ў рады відных партыйных дзеячоў.

У Парыжы ў яе на кватэры было ўвесь час шмат народу. Да яе прыходзілі не толькі па партыйных справах, але і за парадамі і сяброўскай дапамогай, а часам проста адпачыць, паслухаць добрую музыку. Да Інэсы заходзілі і Уладзімір Ільіч з Надзеяй Канстанцінаўнай, з якімі ў яе ў гэты перыяд устанавіліся цесныя сяброўскія адносіны. «Мы бачыліся кожны дзень», — успамінае пра гэты перыяд Надзея Канстанцінаўна, — Інэса стала блізкім нам чалавекам».

Наступіў 1912 год, які прынес з сабой пачатак уздыму рэвалюцыйнага руху ў Расіі. Пасля Пярэскай партыйнай канферэнцыі рад членаў партыі быў накіраваны Замежным партыйным цэнтрам на падпольную работу ў Расію. У іх ліку ў пачатку лета едзе ў Расію і Інэса. Яна паехала ў Пецярбург для работы па аднаўленню нелегальнай партыйнай арганізацыі, якая падверглася жорсткаму разгрому пасля майскіх масавых стачак, а таксама для падрыхтоўкі выбарчай кампаніі ў IV Дзяржаўную думу. У Пецярбургу Інэса пра-

цавала ўсяго некалькі месяцаў, бо ў сярэдзіне верасня яе арыштавалі.

Усю восень і зіму Інэса працягнула ў пецярбургскай турме. Суровы турэмны рэжым падарваў яе здароўе, а між тым, яе чакаў суд, а да суда — адпраўка ў Мезень, месца яе ранейшайсылкі. Вырвацца з турмы на гэты раз ёй памог А. Я. Арманд, які не раз наведваў яе ў турме.

А. Я. Арманд, спасылаючыся на хваробу Інэсы, дабіўся вызвалення яе пад залог, што дало ёй магчымасць да суда скрыцца за граніцу. Яна заставалася ў эміграцыі да Лютаўскай рэвалюцыі 1917 года.

Да гэтага часу адносіцца пачатак работы Інэсы Арманд сярод жанчын-работніц у Расіі. Ёй яна аддала шмат сіл у апошнія гады свайго жыцця.

У 1913 годзе ў Пецярбургу па ініцыятыве Леніна вырашана было стварыць легальны папулярны часопіс «Работница». Побач з рэдакцыяй часопіса ў Пецярбургу была створана замежная яе частка, куды ўвайшлі Крупская, Арманд і Сталь.

З канца 1914 года Інэса вядзе вялікую работу па падрыхтоўцы склікання Міжнароднай жаночай сацыялістычнай канферэнцыі, якая павінна была ўзняць голас супраць вайны.

Актыўны ўдзел прыняла Інэса на Цымервальдскай і Кінтальскай міжнародных канферэнцыях. На гэтых канферэнцыях яна перакладала большавіцкія рэзалюцыі, заявы і г. д. і прапагандавала ленінскія ідэі сярод дэлегатаў розных краін.

У пачатку 1916 года па даручэнню партыі Інэса ездзіла на некалькі месяцаў у Парыж для дапамогі парыжскай групе большавікоў у распаўсюджванні ленінскіх поглядаў сярод той часткі французскіх сацыялістаў і сіндыкалістаў, якія сталі на пазіцыях інтэрнацыяналізму.

Летам 1917 года Інэса была членам Выканаўчай камісіі Маскоўскага камітэта партыі. У ліпенскія дні яна выступае з дакладам на пашыраным пасяджэнні МК з актывам. Інэса цесна звязана з раёнамі Масквы. Выступае з дакладамі на партыйных сходах, а таксама на фабрыках і заводах Масквы, чытае лекцыі ў партыйнай школе МК, піша артыкулы ў газеты, з'яўляецца гласным Маскоўскай гарадской думы, вядзе вялікую работу сярод жанчын. У пачатку лета 1917 года Інэса ўдзельнічае ва Усерасійскім жаночым з'ездзе, скліканым буржуазнай Лігай раўнапраўнасці жанчын, які адбываўся тады ў Маскве. Партыя паслала яе на гэты з'езд у якасці «назіральніка» з мэтай адкалоць групу работніц, што ўдзельні-

чала на з'ездзе. У гарачай прамове Інэса змагла даказаць работніцам, што ім не па дарозе з буржуазнымі жанчынамі, якія эксплуатаюць рабочых, і дэлегаткі-работніцы разам з Інэсай пакінулі з'езд. Летам 1917 года Інэса ўдзельнічае ў стварэнні маскоўскага абласнога часопіса «Жизнь работницы» і ўдзяляе вялікую ўвагу рэдагаванню яго. Увосень па прапанове Інэсы пры Маскоўскім абласным бюро большавікоў ствараецца першая спецыяльная камісія па рабоце сярод жанчын.

Ва ўсёй рабоце па падрыхтоўцы Кастрычніцкага перавороту яна прымае самы жывы ўдзел.

Пасля перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі Інэса была выбрана членам ВЦВК, а таксама членам прэзідыума Маскоўскага губвыканкома. Адначасова яна была старшынёй губернскага Савета Народнай Гаспадаркі.

На працягу ўсяго 1918 года Інэса вядзе вялікую савецкую і гаспадарчую работу. Але яна ні на мінуту не адрываецца і ад партыйнай работы.

Інэса была вельмі загружана. Вярталася дадому позна, да апошняй ступені стомленая, але заўсёды поўная энергіі. Яна ніколі не траціла багдэрасці і радаснай, непакіснай веры ў нашу перамогу.

У пачатку 1919 года Інэса была паслана за граніцу ў складзе дэлегацыі Чырвонага Крыжа Савецкай Расіі, каб дабіцца вяртання на Радзіму інтэрніраваных і палонных салдат рускай арміі.

Пасля вяртання з гэтай паездкі ў красавіку 1919 года яна цалкам аддаецца рабоце сярод работніц і сялян.

У першыя гады рэвалюцыі работа сярод жанчын набыла асабліва вялікае значэнне, таму што бяспраўныя, непісьменныя, забітыя пры царскім рэжыме работніцы і сялянкі апынуліся ў першыя гады пасля рэвалюцыі ў радах найбольш адсталых слаёў працоўных. А між тым у прамысловасці і ў сельскай гаспадарцы яны займалі вялікае месца. Нельга было паспяхова вырашыць задачы, якія стаялі перад краінай, без актыўнага ўдзелу жанчын. І партыя пачала шукаць такія формы работы сярод жанчын, якія памаглі б хутка ўзняць іх культурны і палітычны ўзровень і ўцягнуць у рады актыўных і свядомых барацьбітоў за пабудову сацыялізма. Слаўтыя дзяячкі рэвалюцыйнага руху — Крупская, Калантай, Арманд, Самойлава, Мікалаева і рад іншых выдатных большавічак аддаюць свае сілы і веды гэтай важнейшай справе.

Дзейнасць Інэсы ў апошнія гады яе жыцця ў галіне палі-

Пілот грамадзянскай авіяцыі Серафіма Герасіменка больш 1300 гадзін правяла за штурвалам самалёта. На здымку: С. Герасіменка пасля чарговага рэйсу.

Фота А. Мызнікава.

тычнага выхавання работніц і сялянскіх дзяўчат і разнастайная. Яна займаецца арганізацыяй жанаддзелаў і кіруе іх работай, аб'ядноўвае жанчын вакол партыйных і савецкіх арганізацый пры дапамозе дэлегацкіх сходаў, прымае меры да наладжвання друкарскай прапаганды, для чаго была створана «Страничка работницы» ў «Правде», а ў 1920 годзе часопіс «Коммунистка» арганізуе вялікую інструктыўную работу сярод жаночага актыву на месцах.

Летам 1920 года адбыўся II кангрэс Камуністычнага Інтэрнацыянала, на якім Інэса была дэлегаткай. У час кангрэсу была праведзена Міжнародная жаночая канферэнцыя з удзелам дэлегатак кангрэсу. Асноўны цяжар падрыхтоўкі і правядзення гэтай канферэнцыі ўзяла на сябе Інэса як старшыня.

Апрача таго, у працэсе падрыхтоўкі канферэнцыі яна піша брашуру «Работницы ў Інтэрнацыянале», а таксама артыкулы ў часопіс «Коммунистка».

Пасля канферэнцыі Інэса, вельмі стомленая і хворая, паехала лячыцца на Каўказ, але там па дарозе ў Нальчык заразілася халерай і ў верасні 1920 года памёрла. Так скончыўся жыццёвы шлях слаўнага большавіка, палымянага рэвалюцыянера Інэсы Арманд.

На смерць Інэсы яе блізкі сябар і таварыш Н. К. Крупская пісала: «Хацелася б, каб воб-раз Інэсы Арманд жыў у сэрцах усіх, каму дорага вызваленне працоўных, у сэрцах партыйных таварышаў, у сэрцах работніц і сялян. А справа, за якую Інэса так гарача змагалася, справа камунізма — яна пераможа, у гэтым сумнення няма».

ЧАЛАВЕК З МАЙГО ЛЁСУ

Гэта была сустрэча і нечаканая, і незвычайная. Не так часта напаткаеш чалавека, які быццам бы выйшаў з твайго мінулага, з твайго дзяцінства і сказаў: «Гэта быў тады я. Ты мяне не пазнаеш? Ты не ведаеш, як гэта ўсё тады было? Ты не ведаеш, хто тыя людзі і дзе яны цяпер, жывыя яны ці мёртвыя? Я табе раскажу...»

Здавалася—перада мной праходзяць, як кінакадры на экране, незабыўныя але вельмі даўнія падзеі. Здавалася, што голас чалавека, з якім я сустрэўся, гучаў як бы па-за экранам, каменціруючы малюнкi, што паўставалі перад маімі вачыма.

...Зіма саракавога года. Лютыя маразы і ў дадатак вайна з белафінамі. Бацька на вайне. Мы адны з маці. Нам, чырвонаармейскай сям'і, памагаюць. Маці прыходзіць аднекуль і прыносіць у хусцінцы цукар. Кускавы. Кавалкі вялікія, зусім не такія, як цяперашні рафінад. На той час, на тую зіму гэтуткі цукру—шчасце. Маці гаворыць, што пра нас паклапацілася—вялікі ёй дзякуй!—наш дэпутат. Яе прозвішча—Булах. Запомнілася. Разам з цукрам. Чалавек з гэтым прозвішчам запаў у свядомасць як увасабленне чуласці. Потым, успамінаючы, думаў: «Хто яна і дзе яна цяпер?»

...Мае першыя настаўнікі. Мая першая школа. Хіба іх забудзеш—тыя ўрокі, тыя званкі! Памяць гэтая сонечная. Але яна тут жа рэзка абрываецца, правальваецца ў вайну. Школа згарэла. Настаўнікі, яны былі мужам і жонкай, загінулі. Іх расстралялі ў фашысцкім засценку ў Лепелі. За што? Калі? Як гэта адбылося? Я не раз думаў пра гэта і ўсё ніяк не мог дазнацца.

...Партызаны. Першыя. У нашай вёсцы Дзямешкава яны ўпершыню. Прыйшлі днём. Глядзім на іх з захапленнем і гонарам—ух, якія смелыя! Не баяцца немцаў! Сярод іх—дзяўчына адна, зусім маладая. Зграбная, у цёмным плаці. На плячы вінтоўка—дулам уніз. Хто яна і дзе яна цяпер?

Я прыехаў у Лепель. Зайшоў у рэдакцыю раённай газеты «Ленінскі сцяг». Разгаварыліся з намеснікам рэдактара, былым партызанам Клімам Раманавічам Пацэйкам. Тут ён і ўспомніў гэта прозвішча—Булах. Паказаў невялікую сваю нятатку, надрукаваную ў газеце, пра партызанскую медсястру Настасю Булах. Там расказвалася пра такі эпізод. Трыма атрадамі партызаны выехалі на чыгунку. На фронт ішоў вялікі эшалон з жывой сілай і тэхнікай ворага. Падарвалі партызаны паравоз, адарвалі другім узрываючым некалькі вагонаў. Астатнія спыніліся. Завязаліся цяжкі бой. Ён цягнуўся чатыры дзень і ноч. Боепрыпасы былі ў партызан на зыходзе. Камбрыг дае каманду адыходзіць, і тут раніла кулямётчыка Бандарэнку. Настася пера-

вязала яго, глядзіць—а побач яшчэ адзін ранены. Стала перавязваць, а ў гэты час раніла яшчэ двух партызан. Пакуль перавязвала, асноўныя сілы адышлі. Асталася з чатырма раненымі. Аднаго адцягну крыху, па другога бяжыць. Нарэшце, пад'ехалі на санях, пасадзілі раненых і дагналі сваіх...

— Дык гэта толькі адзін эпізод,—гаварыў Клім Раманавіч,—а колькі іх было ў Настасі Булах за час трохгадовай партызанскай барацьбы! Настася ўзнагароджана ордэнам, медалямі. Дзе яна цяпер? Чым займаецца? Жыве ў Лепелі, працуе старшай медсястрой у бальніцы.

— Кажашце, Булах? — перапытаў я.— А ці нельга было б з ёй сустрэцца?

Мы пазванілі ў бальніцу. Нам далі адрас медсястры, і праз некалькі мінут я ўжо гутарыў з Настассяй Максімаўнай у яе невялічкім доміку, што на самым беразе вядомага Лепельскага возера. Настасся Максімаўна—жанчына з маладым яшчэ тварам і амаль сівымі валасамі—сустрэла мяне прыветна. І мы неяк адразу знайшлі агульную мову, і размова наша была зусім нейкая неафіцыйная, а натуральная і шчырая. Я нічога не выпытваў і не дапытваўся, жанчына расказвала ціхім голасам тое, што ёй самой хацелася расказаць, і таму гаварыла пра самае незабыўнае, самае істотнае.

— Дзесятага кастрычніка... Так, гэта было дзесятага кастрычніка сорок першага года пад Смаленскам. Вёска Сцяпанавка. Наш шпіталь (я яшчэ да вайны пачала працаваць медсястрой) адстаў. Чую: немцы! Акружылі вёску, крычаць: «Здавайцеся ў палон!» У мяне пісталет—наган, васьмізарядны, з барабанам. Раненыя просяць: «Сястрычка, дабі!» Што рабіць?! Заходжу за хату—помню, світала,—вымаю пісталет, хачу застрэліцца. Падбгае да мяне баец, танкіст—«ты што!» Адбірае наган. Як я на яго ўз'елася, як сварылася!

Гэта было дзесятага кастрычніка.

Трынаццатага кастрычніка нас, некалькі чалавек палонных, у тым ліку я і той самы танкіст, уцяклі, калі немцы гналі калону.

Дваццаць чацвёртага кастрычніка я ўжо дайшла да сваёй роднай вёскі. Людзі памагалі па дарозе—і ядой, і адзежай. Неўзабаве стала партызанскай сувязной. Дзевятнаццатага красавіка—гэта ўжо сорок другі год—арыштавалі сястру, Алесю.

Дваццаць чацвёртага мая яе расстралялі. Разам з іншымі. Ідзе час, а гэтыя даты не выветрываюцца з памяці—вогненныя даты. Яны высечаны там, у памяці,—нібы на камені...

Настасся Максімаўна расказвае пра сваю партызанскую адысею вельмі каратка. «Ваявалі ды і ўсё. Не ўсе заста-

ліся жыць—пра тых трэба ўспамінаць і гаварыць. Пра такіх, як Вера...»

— Настасся Максімаўна, дык вы кажашце, што сястра Алеся загінула?

— Яе расстралялі немцы ў сорок другім годзе. Дваццаць чацвёртага мая. У суботу. Разам з халімонаўскімі настаўнікамі—Іванам Халімоненкам і Лідай Пулявай. Як падпольшчыкаў. Іх выда-лі здраднікі.

— Халімонаўскія настаўнікі.. Дык гэта ж мае настаўнікі, мае першыя настаўнікі, Настасся Максімаўна.

— Іх у адзін час арыштавалі. Я кожны дзень хадзіла тады ў Лепель. Насіла

Кадр з кінафільма «Айбаліт-66».

«Я родам з дзяцінства» — так называецца новая мастацкая кінааповесць кінастудыі «Беларусьфільм». Яе героі — чатырнаццацігадовыя хлопчыкі і дзяўчынкі.

— Гэта фільм аб дзяцінстве пакалення, да якога так ці інакш належаць усе гэтыя людзі,—азначаюць сцэнарыст Генадзь Шпалікаў і рэжысёр Віктар Тураў.—Дзяцінства ў іх было рознае, але ў нечым надзіва падобнае. Магчыма, таму, што ва ўсіх у дзяцінстве была вайна. Яны як змаглі, як ім ужо давалося, падзялілі выпрабаванні, што выпалі на долю іхняга народа, іхняй краіны.

Яркі, захапляючы фільм «Я родам з дзяцінства» з цікавасцю паглядзяць і дарослыя і дзеці.

У галоўных ролях здымаліся Віця Калодкін, Таня Аўчынка, Валерыя Зубараў, Эдзік Доўнар і іншыя.

х х х

Выпускаецца на экраны першы савецка-румынскі фільм «Тунель». Аўтары сцэнарыя — Г. Владзімаў і Ф. Мунцяну, рэжысёры — пастаноўшчыкі — Ф. Мунцяну і Е. Нарадзіцкая. Карціна яшчэ раз нагадвае

перадачу, але не прымалі. Мне хацелася падзяліць з Алесяй яе лёс. Хацелася хоць чым-небудзь памагчы ёй. Адзін раз сама трапіла ў турму. Хутка выпусцілі, але крывавыя плямы на падлозе і надпісы на сценах — мужныя надпісы — паспела разгледзець... Удалося ўбачыць сястру, калі іх выводзілі з турмы — ці то на прагулку, ці то на допыт. Яна сказала: «У суботу будучы расстрэляваць». У суботу, дваццаць чацвёртага мая, іх і расстрэлялі. Я тады была ўжо звязана з партызанамі, яны ведалі пра расстрэл, але сіл у іх тады было зусім мала. Нічога не магі зрабіць...

— Дык вы, Настасся Максімаўна, былі адной з першых партызанак?

— Мусіць, так. Спачатку была сувязной. Выконвала розныя даручэнні. Помню, як упершыню сустрэлася з таварышам Лабанком у Залесі. Потым разам са сваёй сяброўкай Верай Маргевіч сталі партызанкамі.

— Ваш атрад спачатку знаходзіўся ў Саснягоўскай пушчы?

— У Саснягах, там.

Я не пытаюся ў сваёй субяседніцы, ці яна гэта прыходзіла тады з партызанамі ў нашу вёску. Я дакладна цяпер ведаю:

яна. А калі не яна, дык яе сяброўка Вера Маргевіч.

...Да нашай вёскі даходзіць чутка, што партызаны акружылі Лепель (ён у дваццаці кіламетрах ад вёскі). Ці то акружылі, ці то ўжо ўзялі, разграміўшы гарнізон. Чутка трывожная і радасная — як жа там усё ж? Калі вецер з боку Лепеля, тады чуваць і страляніна. Здрава, партызаны! Біце іх, фашыстаў і паліцаяў!.. Гэта запомнілася. Тое ўражанне час ад часу ажывае, усплывае ў свядомасці. Але ні з кім з тых, хто ўдзельнічаў у штурме гарнізона, мне спаткацца не даводзілася...

— Вы прымалі ўдзел у тым наступленні, Настасся Максімаўна?

— Прымала. Наша брыгада тады сваё заданне выканала, мы дайшлі былі амаль да цэнтра. У гэтым баі і загінула Вера Маргевіч. Страцілі некалькі чалавек, у тым ліку і Веру. Ой, якая смелая была дзяўчына! Якая смелая! Вось пра яе б напісаць...

Нядоўгая была наша размова з Настассяй Максімаўнай Булах, але шмат чаго я даведаўся, шмат ажывіў у сваёй памяці і сваім сэрцы.

— Настасся Максімаўна, вы родам з Несена?

— Не, з Гарані.

Несена і Гарань — суседнія вёскі, я іх ведаю.

— Гэта вашу сястру выбралі перадвайной дэпутатам? Не ведаю, якога Савета, абласнога ці раённага?

— Так, гэта была мая старэйшая сястра, яе звалі Алесяй, Аляксандрай...

Мы з мінутой маўчым.

— Як цяпер живеце, Настасся Максімаўна? Як працуеце?

— Як працуеце? Праца мая мне падабаецца. Можна таму, што з людзьмі і для людзей нешта робіш.

Я чакаў гэтых слоў ад Настассяй Максімаўны. Яна ва ўсім засталася вернай сабе, нягледзячы на ​​труднае жыццё, на выпрабаванні, на нягоды.

Развітваюся я з Настассяй Максімаўнай з пачуццём лёгкага суму — я ж развітваюся з чалавекам з майго дзяцінства, майго лёсу, развітваюся з сапраўдным чалавекам. Усяго вам добрага, Настасся Максімаўна!

Усяго добрага!

Анатоль ВЯРЦІНСКІ

пра дружбу савецкага і румынскага народаў, пра іх сумесную барацьбу з фашызмам у гады другой сусветнай вайны. Расказваецца аб падзеях, што адбываліся ў 1944 годзе ў Румыніі, якая была яшчэ акупіравана немцамі, але ўжо выйшла з румынска-германскай кааліцыі і павярнула свае гарматы супраць фашызму.

Групе савецкіх і румынскіх разведчыкаў далі заданне выраваць ад выбуху важныя стратэгічныя аб'екты — тунель, які немцы хочуць узарваць, каб перашкодзіць наступленню нашых войск. Цанюю вялікіх страт заданне удаецца выканаць.

х х х

Новая каляровая кінакамедыя «Айбаліт-66» створана рэжысёрам Раланам Быкавым на кінастудыі «Масфільм» па ўласнаму сцэнарыю, які напісаны ў садружнасці з В. Карастылёвым. Гэта вясёлая, разумная казка

Кадр з кінафільма «Я родам з дзяцінства».

Кадр з кінафільма «Хеўсурская балада».

для дзяцей і дарослых, казка пра верную дарогу і крывы шлях, пра бяззубага іракадзіла і храбрага намырыка. Пра Бармаля, «прыныповага рыцара» зла, які трымае сябе на ланцугу, каб быць зласнейшым, пра сардэчнага і наіўнага Айбаліта, які нарэшце аказваецца пераможцам. Пра яго вернага сябра сабакі Аву і малпачку Чычы.

І яшчэ гэта фільм пра чарадзейства мастацтва, пра ўсемагутнасць акцёра, пра пазію творчасці...

Цудоўную музыку да фільма напісаў кампазітар Б. Чайкоўскі.

х х х

...Дзесяці высокая ў гарах, сярод каменных заснежаных аграмадзін, размясцілася невялікае хеўсурскае паселішча Шатылі. Многія гады гэтая паўвёска, паўкрэпасць са сваімі радасцямі, клопатамі і смуткам жыла сваім жыццём... У далёкай Расіі ішла першая сусветная вайна, а тут, у Шатылі, часам раздаваўся бразгат старадаўніх хеўсурскіх мечоў, ярасна ўспыхваў бязлітасны закон родавай помсты, лілася кроў, параджаючы новую міжусобную нянавісць.

...У маленькага Імеда ўжо даўно памерла маці. І вось аднойчы ў адным з паядынкаў быў забіты яго бацька. Хлопчык астаўся сіратой. Як склаўся яго далейшы лёс? Пра гэта гледачы даведаюцца, прагледзеўшы новую грузінскую мастацкую кінааповесць «Хеўсурская балада».

да». Аўтар сцэнарыя — Георгій Мдзівані, рэжысёр-пастаноўшчык — Шата Манагадзе. Галоўныя ролі выконваюць С. Чыгаурэлі, Т. Арчвадзе, К. Даушвілі, Д. Абашыдзе, Л. Пілпані.

х х х

Вялікую цікавасць мае тансма новы каляровы мастацкі фільм «Чырвоныя паляны», пастаноўлены малдаўскім паэтам і кінарэжысёрам Э. Лаціну.

Карціна расказвае аб жыцці малдаўскіх чабаноў. Сюжэт просты: журналіст, «гараджанін», які называюць яго чабаны, накіроўваецца з імі на далёкую пашу. Спачатку ім рухае імкненне бліжэй пазнаёміцца з «матэрыялам» сваіх будучых нарэспандэнцый і, магчыма, лёгкае захапленне Іланнай — прыгожай маладой чабанкай. Але пазней «знаёмства з матэрыялам» прыводзіць «гараджаніна» да панутлівых сумненняў у правільнасці выбранага ім жыццёвага шляху, а «лёгкае захапленне» ператвараецца ў сапраўднае наханне.

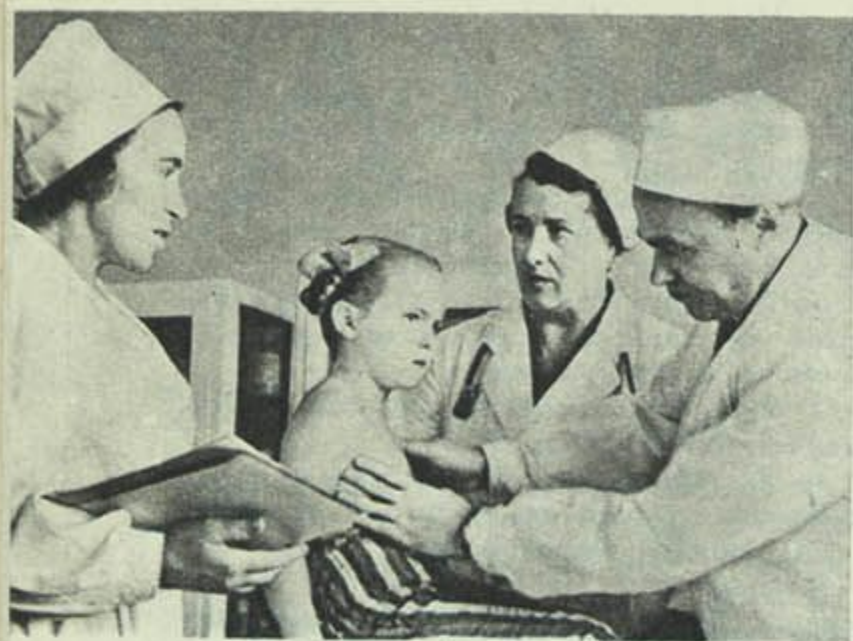
Аб многім прымушае задумацца гэты фільм, многае ўбачыць па-новаму і пераацаніць.

х х х

На экраны рэспублікі выпускаецца тансма шмат новых хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных кінастужак.

Р. КАПЛЯ

ЭКРАН

На кансультацыі ў прафесара. Злева направа: загадчык аддзялення Вольга Міхайлаўна Верамейчык, галоўны ўрач Ганна Васільеўна Гарленка і прафесар Іван Несцеравіч Усаў.

Фота Л. Папковіча.

Ранішняя гімнастыка.

Вось ён, ложка для дзяцей.

ДВОЕ вачанят і носік-кнопачка паяўляюцца ў прасвеце прыадчыненых дзвярэй спартыўнай залы. Носіку цікава: чаго тут ходзяць староннія і што тут адбываецца? А мы, староннія, любуемся парадам яркіх дзіцячых крэселцаў ля сцяны, мяккімі дыванамі на падлозе.

— Заходзь, заходзь, калі ласка! Паласатая піжамка ўсё-такі астаецца ў дзвярах. Кнопачка выказвае поўную незалежнасць, а двое вача-

нят — некаторае сумненне: варта знаёміцца ці не? І акурат у гэты адказны момант на дапамогу кнопачцы падыходзіць падмацаванне — з дзвюма коскамі ўразлёт. Мы пачынаем шчырую жаночую размову. Высвятляем, што кнопачка і дзве коскі вельмі баяліся трапіць у бальніцу, мама нават заплакала (і я таксама!) пры развітанні, што ўколы вельмі непрыемная рэч, што ўрача завуць Таісія Сямёнаўна, што кніжкі тут ім чытаюць і кіно паказваюць. Мама там адной сумна, а нам тут усім разам веселей...

Абяцаю абавязкова перадаць мамам добрыя весткі ад дачушак і разам з намеснікам галоўнага ўрача Тамарай Канстанцінаўнай Кісялёвай пачынаю падарожжа па новай дзіцячай бальніцы, што адкрылася нядаўна па вуліцы Саўгаснай у Мінску.

У рознакаляровых арыгінальных крэслах размясціліся (праўда, на свой манер) хлопчыкі з нейкай гульні. Яны захапіліся настолькі, што прыбегла нянецка з бліжэйшай палаты, напамніла:

— Дзеці, вы ж у бальніцы!

Але наўрад ці дайшоў да іх сэнс яе слоў. Пра бальніцу яны забыліся...

І ўжо вельмі дзівосна было нават, у грудным аддзяленні. Прайшлі пяць палат, пяць палат з хворымі дзецьмі без мамаў, а ніхто з іх не заплакаў, не закапрызў. Наадварот, усе вясёленькія, цікаўныя. Я падзялілася сваімі назіраннямі з Тамарай Канстанцінаўнай: «нейкія яны нібыта і не хворыя...» Яна ўсміхнулася.

— Мы затрацілі вельмі шмат намаганняў усім калектывам, каб было іменна так. Вырашылі: бальніца новая, няхай яна стане прыгожым утульным домам для кожнага дзіцяці, а ўсе, хто тут працуюць, няхай замяняць дзецяў на некаторы час мамаў іхніх і татаў. Гэтым летам шмат давялося папрацаваць галоўнаму ўрачу Ганне Васільеўне Гарленка, намесніку Анатолю Андрэевічу Маркевічу. Прыгожую мэблю збіралі, як кажуць, адусюль па ітцы, бо прамысловасць аддае перавагу невыразнай, нуднай дзіцячай мэблі, якую ў лепшым выпадку дзеці проста не заўважаюць, а ў горшым — больш актыўна выказваюць свае адносіны. Але ўсё-такі нарэшце ўдалося атрымаць тое, што хацелася.

Тут, мусіць, кожнаму спадабаецца. Галоўнае тое, што пры захаванні адзінага, я сказала б, моднага стылю тут пазбеглі аднастайнага паўтарэння. Кожная палата нечым вызначаецца адна ад другой. Белы колер страціў былую ўладу. На вокнах шторы спакойнай расфарбоўкі, свяцільнікі — самай разнастайнай формы. Эстампы са знаёмымі героямі: дзядзя Сцепа, Чырвоная Шапачка, Алёнушка. Шмат кветак на прыгожых падстаў-

ках. Трэба вельмі любіць дзяцей і шанаваць у кожным з іх маленькага мастака, каб з такой патрабавальнасцю адносіцца да кожнай дробязі іх бальнічнага побыту.

Бальнічнага. Пра гэта нельга забываць. Найбольш часу дзеці праводзяць у пасцелі. Цяжка ім, астаўшыся без бацькоўскай апекі, пакінуўшы маму, любімыя цацкі, свой уласны ложка, прывыкнуць да новай палаты, новага ложка. Ён павінен быць асабліва ўтульным.

Вось ён, ложка для дзяцей. Як цацка! У нагах зверху скрыначка са шкла. Тут стаіць усё неабходнае: бутэчкі, растворы. Арганічнае шкло аддзяляе (каб не распаўсюджвалася інфекцыя) ложка, які стаіць побач. Дзеці ў прыгожых паўзунках з яркімі лялечнымі малюнкамі — нібы залатыя рыбкі ў акварыуме: іх усіх бацька дзяжурная сястра, няня, гатовыя падасці ў любую мінуту. На столі бактэрыцыдныя лампы, якія знішчаюць мікрабаў у палатах.

Строгая прадуманасць бальнічнай абстаноўкі, дэвізам якой сталі ўтульнасць і зручнасць, пачынаюцца з прыёмнага пакоя. Арыгінальны дзіцячы гарнітур, спавітальны стол, крэслы, дыванчык — няма той халоднасці, якая палохае дзіця сваёй неведомасцю. Наадварот, гэты парог хочацца пераступіць, каб убачыць: а што там, далей, ці гэтак прыгожа? Падумалі і пра кормячых мамаў. Кожнай — асобную кабінку з крэслам і ўслончыкам для ног. Прыйдзе мама, пакорміць дзіця і зноў аддасць яго ў надзейныя, дбайныя рукі...

Адным словам, працай і клопатамі многіх людзей было створана гаючае лякарства, імя якому — утульнасць. Станоўчы ўплыў гэтага лякарства ўжо адзначаны: дзеці меней капрызны, лепей ядуць, мацней спяць, хутчэй папраўляюцца...

Але... ніводнае лякарства на свеце не можа замяніць ласкавых мацярынскіх рук. І самая прыгожая абстаноўка можа стаць халоднай і чужой, калі ў ёй не знойдзецца месца жывому цяплу чалавечага сэрца. Гэтым цяплом пастаянна сагрэты дзеці, якія лежача ў другой дзіцячай бальніцы. Уначы, на звышурочнае дзяжурства, астаецца з цяжка хворым дзіцем Вольга Міхайлаўна Верамейчык. Не пакіне, не пойдзе адпачываць, хоць раніцай, як звычайна, пачне свой рабочы дзень пасля бяссоннай ночы.

А маленькая жвавая Ніна Капуста, агульная любіміца? Хто лепш за яе пакорміць, памые, супакоіць дзіця? Хто зробіць укол так спрытна, небалюча, як сястра Вера Міхайлаўна Храмова?

І так кожны. І ўсе разам. Калі побач б'ецца столькі мацярынскіх сэрцаў, хіба не адступіць хвароба?

В. МІКАЛАЕВА

Максім БАГДАНОВІЧ

Раманс

Зорка Венера ўзышла над зямлёю,
Светлыя згадкі з сабой прывяла...
Помніш, калі я спаткаўся з табою,
Зорка Венера ўзышла.

З гэтай пары я пачаў углядацца
У неба начное і зорку шукаў.
Ціхім каханнем к табе разгарацца
З гэтай пары я пачаў.

Але расстацца нам час наступае;
Пэўна, ўжо доля такая у нас.
Моцна кахаў я цябе, дарагая,
Але расстацца нам час.

Буду ў далёкім краю я нудзіцца,
У сэрцы любоў затаіўшы сваю;
Кожную ночку на зорку дзівіцца
Буду ў далёкім краю.

Глянё іншы раз на яе, — у расстанні
Там з ёй зліём мы пагляды свае...
Каб хоць на міг уваскрэсла каханне,
Глянё іншы раз на яе...

сваю глыбока інтымную, сардэчную радасць. Паэт па-дзіцячы непасрэдна захапляўся сваёй першай кнігай вершаў «Вянок», выдадзенай у Вільні ў 1913 годзе.

У гэтай жа друкарні быў набраны ў 1907 годзе, для № 24 першай беларускай газеты «Наша ніва», першы твор Максіма Багдановіча — верш у прозе «Музыка». З гэтага часу і бярэ свой пачатак падзвіжніцкая — у сапраўдным сэнсе гэтага слова — літаратурная дзейнасць Максіма Багдановіча.

Падзвіжніцкая, таму што, з дзіцячых год адарваны ад роднае нацыянальнае глебы і закінуты ў глыбіню Расіі, Максім Багдановіч самастойна авалодаў беларускай мовай, яе літаратурай і вуснай паэзіяй. Ён стаў нацыянальна-беларускім паэтам, хоць з поспехам мог бы быць і рускім пісьменнікам. Але ён глыбока шанаваў свой народ, любіў яго вернай сьноўскай любоўю. У аднолькавай меры актыўна ўдзельнічаў Максім Багдановіч у агульна-рускім літаратурным руху, пісаў добрыя рускія вершы, публіцыстычныя артыкулы для цэнтральнага і правінцыяльнага друку.

У асобе Максіма Багдановіча беларуская літаратура мае выдатнага пісьменніка, які надзвычай шмат зрабіў для духоўнага аднаўлення двух братніх народаў — рускага і беларускага. Невыпадкова Максіма Багдановіча і Валерыя Брусава называюць «роднымі братамі». Абодва яны рашуча парвалі з сімвалісцкімі захапленнямі і вярнуліся ў «бацькоўскі дом», верныя духу жыццёвай праўды ў літаратуры тых цяжкіх год рэакцыі, хістанняў і раздаражжа.

Сцюдзёна, сцюдзёна было ў тых часы ў родным краі. З глыбокім сардэчным жалем паэт усклікае, звяртаючыся да людзей працы: «Кінь толькі вокам да гэтага люду — сціснецца сэрца ад болю: сколькі пабачыш ты гора ўсюды, сколькі нуды без патолі».

Але паэт нястомна верыў у лепшую долю народа і, поўны аптымістычнага натхнення, прадракаў: «Беларусь, твой народ дачакаецца залацістага яснага дня. Паглядзі, як усход разгараецца, сколькі ў хмарках далёкіх агня».

Прадчуваючы надыход рэвалюцыйнай буры, беларускі пясняр заклікаў паэтаў «з сталі каваць, гартаваць гібкі верш, абрабіць яго... з цяпленнем», каб ён быў дзейсны і востры,

Да 75-годдзя з дня нараджэння
Максіма Багдановіча

што меч; «як ударыш ты ім, — ён як звон зазвініць, брызнуць іскры з халодных каменяў».

З такім жа працудым эмацыянальна насычаным вершам паэт не раз звяртаўся да працоўнай беларускай жанчыны — сардэчнага друга і маці. Ёй прысвяціў пісьменнік не адзін цудоўны верш, але самым, бадай, паэтычна значным па сваіх ідэйна-эстэтычных вартасцях з'яўляюцца «Слуцкія ткачыні». «Ад родных ніў, ад роднай хаты у панскі двор дзеля красы яны, бяздольныя, узяты ткаць залатыя паясы... Цямнее край зубчаты бору... І тчэ, забыўшыся, рука, заміж персідскага ўзору, цявот радзімы васілька».

...Максім Багдановіч быў паэтам-наватарам і вучоным, пачынальнікам навуковай паэзіі ў беларускай літаратуры пачатку XX стагоддзя. Яго ўплыў на развіццё і станаўленне ўсяго рэвалюцыйнага літаратурнага працэсу быў велізарны. Ён, гэты ўплыў, вельмі моцна адчуваецца і сёння, і доўга яшчэ будзе адчувацца наступнымі пакаленнямі беларускіх пісьменнікаў. Слава паэта расце і пашыраецца разам з агульным ростам і ўздымам нацыянальнай культуры беларускай сацыялістычнай нацыі, для мастацкага развіцця якой Максім Багдановіч, разам з Якубам Коласам і Янкам Купалам, зрабіў вельмі многа. І беларускі народ нізка схіляе галаву перад светлай памяццю паэта-дэмакрата ў дзень сямідзесяцігоддзя з дня яго нараджэння.

Сцяпан МАЙХРОВІЧ

МІНУЛА тры чвэрці веку з таго дня, калі ў Мінску, у сям'і настаўніка-народнага вольца, сына былога прыгоннага селяніна Адама Юр'евіча Багдановіча нарадзіўся хлопчык. Гэта было ў 1891 годзе. Хлопчыка назвалі Максімам, і імя гэтае стала сімвалам шматгадовай сардэчнай дружбы беларуса-настаўніка народнай школы з вялікім рускім пісьменнікам Максімам Горкім.

Багдановіч-бацька — няўрымслівы рэвалюцыянер-народнік і вучоны-этнограф — у самым пачатку 1890-х гадоў у пошуках лепшай долі пасяляецца ў Гродні і тут, у «занёманскай Беларусі», разгортвае шырокую культурна-асветніцкую і навуковую дзейнасць. У гэтым чароўным кутку радзімы, на берагах паэтычнага Нёмана, прайшлі раннія дзіцячыя гады Максіма Багдановіча. Тут ён адчуў першыя дзіцячыя радасці і зазнаў першае цяжкае гора. Пяцігадовым хлопчыкам ён страціў любімую маці, а разам з ёю — «кавалачак свайго сэрца». У 1896 годзе Адам Юр'евіч па волі лёсу апынуўся ў Ніжнім Ноўгарадзе.

Адам Юр'евіч сведчыць, успамінаючы дзіцячыя гады свайго «незвычайнага самародка»,

што менавіта ў гэтым узросце ў Максіма пачаў працягвацца «паэтычны геній» і хутка хлопчык парадаваў бацьку першымі вершаванымі вопытамі.

За ўдзел у адной рэвалюцыйнай акцыі 1905 года, звязанай з узрывам самаробнай бомбы, Максім Багдановіч «трапіў у апалу» і з гэтым «палітычным друкам» апынуўся, разам з бацькам, у Яраслаўлі. Тут у 1911 годзе ён заканчвае гімназію, а ў 1916 — ліцэй.

Здзейсніліся, нарэшце, мары паэта. У гэтым жа годзе ён пераязджае ў родную Беларусь і пачынае стала працаваць у Мінскім бежанскім камітэце.

Але нядоўга. Яго падсцерагаў смяртэльны вораг — яшчэ ў дзяцінстве набыты туберкулёз лёгкіх, і паэт скончыў свой жыццёвы шлях у росквіце паэтычнага таленту, 25 мая 1917 года, у Ялце.

Як і вялікі Лермантаў, беларускі паэт маральна зусім апраўдана мог бы сказаць:

Я рано начал,

Кончу рано.

Мой ум немного совершит,

В душе моей, как в океане,

Надежд разбитых груз

- лежит.

Але Максім Багдановіч меў напярэдадні дачаснай гібелі

ПАЭТ-ГРАМАДЗЯНІН

ПАРАДЫ для КАБЕШ

Ф. ТАЎНІТЭ

Гумарэска

Мал. Г. Грамыка.

Вы з мужам прыйшлі ў госці. Гаспадыня, ваша добрая прыяцелька, саджае вас побач з самымі паважанымі гасцямі і прадстаўляе: вось доктар, інжынер, настаўнік і г. д. Прашу цябе, даражэнькая, пастарайся, каб твае суседзі не сумавалі! Аб чым з імі размаўляць? Чым іх зацікавіць? Жадаючы памагчы вам, падаем некалькі парад: як завесці размову з людзьмі розных прафесій.

3 урачом

— Ах, як прыемна! Так даўно бывала на прыёме ў доктара. Уявіце сабе, ужо цэлы тыдзень мяне нудзіць. Як толькі з'ем чаго тлусцейшага, так і запячэ пад лыжачкай і баліць за пар пяць гадзін. Праз цалюткую ноч не даю мужу заснуць. Палажу гарачую грэлку — трохі лягчэй, здыму — зноў баліць. Што б гэта магло быць, доктар?

— Гм... Можна печань?

— Не, доктар. Я ведаю. Гэта

рак. Гляньце, вось тут. Памацайце, калі ласка. Ніяк не выберу часу, каб зайсці ў паліклініку.

— Але ж мы знаходзімся ў гасцінай, калежанка...

— Што з таго! Урач усюды ўрач. Памацайце, вось тут гуз. Праўда? Хі, хі... Не шчыкачыце мяне.

— Мільда! — грывіць з другога канца стала голас вашага мужа. — Хадзем дадому!

— Ах, коцік мой, не перашкаджай, тут у нас кансультацыя! — Вы махаеце мужу рукой і працягваеце:

— Ці няма ў вас лякарства ад мужавай рэўнасці? Мой чалавек, калі ўбачыць, што я размаўляю з чужым мужчынам, адразу кідаецца на яго з кулакамі. Можна ёсць якія пілюлі для заспакаення?.. Доктар, вы курыце?! Курыць урач, які ўсім раіць кідаць гэту шкодную прывычку! Можна вам не да спадобы маё суседства? Немажліва! Гэта ж магло б стаць матэрыялам для абароны дысертацыі! Вы бачыце ў маёй асобе цэлы збор усялякіх хвароб! Тры месяцы назад у мяне было расстройство страўніка. Без перапынку...

Але ж, доктар, чаму гэта ў вас няма апетыту? Дайце, калі ласка, вашу талерку, я палажу вам сяледчыка з зялёнай цыбулькай...

Можна здарыцца, што ні вы, ні нават ніхто з вашых суседзяў не наракае на здароўе, а ваш муж не раўнівы. Аднак і ў гэтым выпадку не трэба губляцца.

— Не кажыце мне, доктар, — пачынаеце вы размову, — ні адзін урач не жыве з зарплаты. Кожны, хто прыходзіць лячыцца, кладзе яму на лапу... За месяц ён мае не менш як тры аклады... Як шкада, што я не вывучылася на доктара!

— Цікава было б ведаць, ці многа вы давалі лекару, — буркліва кажа ваш субяседнік.

— Я? Ды з якой рацыі я буду яму плаціць, калі я здорова, як рыбка! Плаціць той, хто лечыцца. Пэўна, маеце і дачу і машыну?

— Яшчэ не маю...

— Значыць, часта заглядаеце ў кілішак... Хіба не праўда, што ўсе дактары — п'яніцы або распуснікі?.. Я ведала аднаго лекара, ён кіннуў жонку...

Можна стацца, што ваш субяседнік перасядзе на іншае месца... Але не засмучайцеся. Памятайце перш за ўсё, што вы кабета эlegantная, чароўная і адзіная, хто не заводзіць з урачом размовы нахонт хвароб.

3 настаўніцай

— Калі ласка, не спрачайцеся. Нашы настаўнікі вельмі тэндэнцыйныя, кожны мае сваіх улюбёнцаў. А нялюбым заніжаюць ацэнкі. Напрыклад, мая Відуся. Летась яе вучыла мая стрыечная сястра Анэля, хіба вы з ёю не знаёмы? Яе муж працуе рэферэнтам у міністэрстве. Але ж то была настаўніца! Нешта надзвычайнае! Відуся толькі гляне на яе — і адразу ўсё пераймае. Мела толькі выдатныя адзнакі. А як апраналася! А якая ў яе была заўсёды адмысловая прычоска!

— У каго, у Відусі?.. — пытае

ваша субяседніца з гладка зачасанымі валасамі.

— Што вы гаворыце! У кузіны Анэлі! Такі прыклад для дзяцей! Заўсёды на шпільках, з манікюрам. А цяперашняя настаўніца — страх глянуць! Маладая, а апранаецца як бабулька. І ўсюды ўткнуе свой нос. Уявіце сабе, аднаго разу мая Відуся прыйшла ў школу злёгка намаляваўшы пазногці і з невялікім начосам, дык тая настаўніца хацела яе выгнаць з класа... Цьфу... Ханжа... Паставіла Відусі двойку за тое, што дзіця не ведала сталіцы Балгарыі. А каму патрэбна тая сталіца? Я зарабляю сто рублёў за месяц, а сталіцы той не ведаю, і ніхто ў мяне пра гэта не пытае. Трэба будзе напісаць скаргу ў міністэрства.

3 дзяўчынай у старым веку

— Яшчэ не выйшлі замуж? Не разумею, чаго вы чакаеце? Мужчын становіцца ўсё меней і меней. Я не перавялічваю: старая дзеўка — як бы і не чалавек... Можна самой пастарацца нажыць дзіцятка? А што тут такога! У нашым доме саракагадовая дзяўчына нарадзіла дзіця. Але ж было смеху... У такім веку і хтосьці яе спакусіў... Лепей трэба выйсці замуж. Вось Юліус, хіба кепскі жаніх? Чаму б вам не выйсці за яго замуж?

— Дзякую.

— Ужо і засмуціліся! Не трэба злаваша. Вы не першая і не астатняя. Можна яшчэ неяк і ўдасца ўладкавацца... Не хочаце выходзіць замуж? Не гаварыце глупства, панна Адэля, гэтага не можна быць. Што, вы ўжо дадому? Я разумею: сэрца баліць, калі бачыш, што ўсе ў пары, а ты адна...

3 старым халасцяком

раў сорок хатняга віна, пазнаёмлю з кузінай. Трымайся, Юліус!
Бо жанаты — ужо нібы і не мужчына.

— Трымайся, Юліус! Колькі часу ты праяўляеш стойкасць... Зрэшты, яшчэ паспееш ажаніцца. Толькі не пападзіся на вуду... Адэля прайшла скрозь агонь і ваду, а ўдае з сябе святошу. Уцякла дахаты. Хацела, каб яе праводзілі. Хі, хі! Нічога з таго не выйшла.

Паслухай, Юліус, пакуль не ажэнішся — пазбягай дзяўчат. Далей ад бяды!.. Лепей мець справу з замужнімі: за ўсё адказвае муж. Калі-небудзь сустрэнемся, пра ўсё пагаворым як мае быць. Муж часта ездзіць па камандзіроўках. У мяне літ-

3 пісьменнікам

Вып'ем, таварыш пісьменнік. Не ведаю, як вам здаецца, але я так мяркую, што жанчына не можа быць пісьменнікам. Яе роля — натхняць. Так, як я натхняю свайго мужа: калі мы з ім пасварымся, ён пачынае працаваць з гэтым імпульсам, што прыносіць прэмію...

Як цудоўна вы напісалі ў тым сваім апавяданні: «Ах, гарнушкі, гарнушкі мае, вы разбіліся ўшэнт...».

— Але ж то не маё. Гэта напісала жанчына...

— Не можа быць (пакідайце пагрозы палчыкам). Гэта ваш стыль. Такі разбэшчаны... Хаця кожны пісьменнік павінен так пісаць, бо інакш які з яго быў пісьменнік?! Вы зноў сцвярджаеце, што гэта напісалі не вы? Усё роўна, вып'ем!

Пераклад з польскай мовы.

Эдуард ВАЛАСЕВІЧ

Расхінай свае крылы!

Над калыскай тваёй я спяваю аб долі,
Дарагое зярнятка, крывінка мая...
Расхінай свае крылы, яснавокі саколкі,
Разгараецца зорачка ў небе твая!

Падрасцеш — і памкнешся, як птах,
на прыволле,
А услед я хусцінкай слязінку змахну...
Расхінай свае крылы, яснавокі саколкі,
Я чакаць цябе кожную буду вясну.

Не цурайся тых рук, што пакрылі мазолі,
Што цябе зберагуць ад навалы ліхой...
Расхінай свае крылы, яснавокі саколкі,
Я і ў шчасці і ў горы заўсёды з табой!

Узнямайся да сонца, мой ясны саколкі,
І да зорак далёкіх шляхі адкрывай...
Толькі не забывай край свой любімы ніколі,
Голас Маці-Радзімы ты не забывай!

Гомельскі шклозавод імя М. В. Ламаносава ўзнагароджан ордэнам Леніна за дачаснае выкананне сямігадовага плана, за дасягнутыя поспехі ў развіцці і ўдасканаленні вытворчасці. Разам з усім калектывам радуецца гэтай узнагародзе і лабарантка завода Аляксандра Ісачанна.

Фота І. Змітровіча.

Сардэчны сакрэт

Мы, як камень і каса, з табой:
Мірымся — і сварымся ізноў...
Не спаліць агнём і не разліць
вадою
Нашу неспакойную любоў!

І няхай ў жыцці было больш
болю,
Чым бяздумных радасцей,
у нас —
Не кляню я і не ганю долю,
А удзячны ёй я кожны раз.

Сустракаў я пекных і
прыгожых,
Што прайшлі, як здані,
стараной...
Сэрца з іх ніхто не
растрывожыў,
Не пакінуў следу за сабой.

Не смуткую, і душа не ные
Ні на яве, ні ў кароткім сне,
Што красуні, чараўніцы тыя,
Ужо даўно забылі пра мяне...

Толькі ты, што сэрца акрыліла,
Што прыносіш радасць і тугу,

Самай роднай стала мне і
мілай,
Без цябе і жыцц я не магу!

Толькі ты, што ў душу
зазірнула,
Без аглядкі рушыла са мной,
Веру ў шчасце, у людзей
вярнула,
Стала лёсам, песняю маёй!
Я адкрыю вам сакрэт

сардэчны,
У каго так шчыра закаханы я:
Гэта безумоўна і бясспрэчна —
Жонка даражэнькая мая!

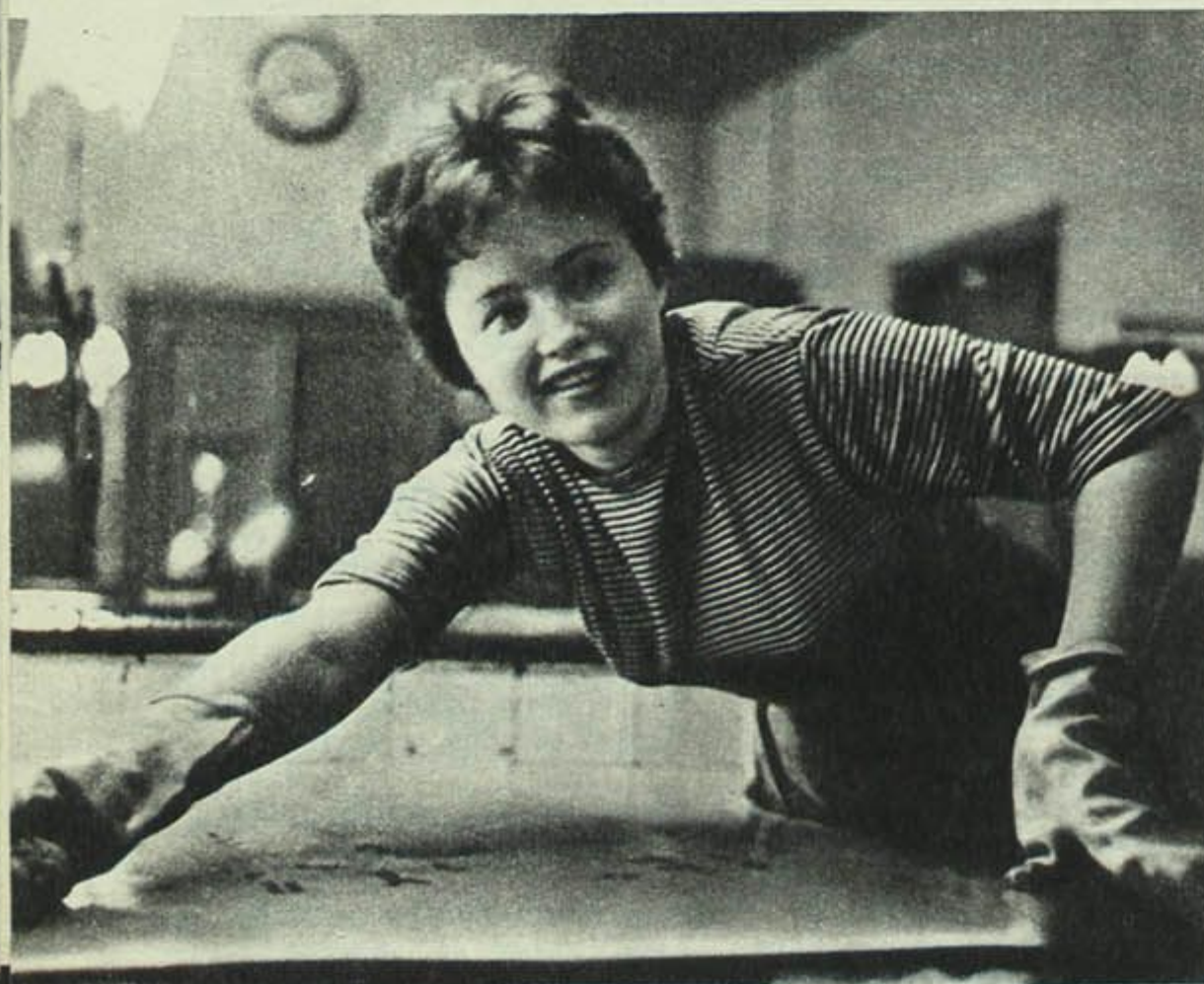
Сонца свеціць мне...

Фотаэцюд І. Стэца.

Ала Пятрова — напіроўшчыца паліграфічнага камбіната.

Фота Ул. Крука.

АХ, ДЗЯЎЧАТЫ,

Пятро ВАСІЛЕЎСКИ

...Жыве ў паказальным, лепшым на «Нафтабудзе» маладзёжным інтэрнаце Галя Шарай. Выхаванка дзіцячага дома, скончыла тэхнічнае вучылішча. Работа ў цэху завода ёй падабаецца — усё тут аўтаматызавана: найскладанейшыя электронныя апараты і фотаэлементы рэгулююць хімічны працэс у магутных устаноўках, а яна толькі сочыць за паказаннямі прыбораў і датчыкаў. Тут, ля пульта ўстаноўкі, Галя адчувае сябе разумнай, увішняй гаспадыняй унікальнай сучаснай машыны. А гэтак пачуццё аб'ядноўвае з рабочым калектывам, які замяніў ёй, Галі, родны дом.

Але вось працоўны дзень скончыўся, трэба ісці дадому ў пакой інтэрната. І тут Галю чакае іншае, недарэчнае і брыдкае жыццё, у якое яна пачынае ўжо ўцягвацца...

Ах, дзяўчаты, дзяўчаты! Ну, чаму бывае так, што вабяць вас бязглуздыя захапленні? Як, калі ўсё гэта пачынаецца? Часцей за ўсё — з пераборлівага сяброўства.

Пазнаёмілася Галя Шарай на танцпляцоўцы з дзяўчынай, якую завуць Тамарай. Яны аднагодкі. Але як не падобны! Тамарыны інтарэсы абмяжоўваюцца «хлопчыкамі», пагоняй за моднымі сукенкамі з замежнымі этыкеткамі (важна не якасць рэчы, важна этыкетка!), наведваннем рэстаранаў. Прага забаў апанавала Тамару як заразная хвароба. Яна гатова хоць кожны вечар сядзець з чарговым «хлопчыкам» у рэстаране, танцаваць аж да раніцы і піць, і нават напівацца да агіднасці... Ва ўсім гэтым не толькі разбэшчанасць, але і нейкая духоўная абмежаванасць, адсутнасць мэты або, прынамсі, мары пра іншае, чыстае і сумленнае жыццё.

Пытаюць у яе:

— Вось ты кожны раз з іншым хлопцам... Навошта? Шукаеш мужа?

Тамара з пагардай:

— Патрэбен ён мне! Не хапала яшчэ мне цыраваць ягоныя дзіравыя шкарпэткі... Пражыву і без мужа! Я яшчэ маладая, мне гуляць ды гуляць...

Гуляць ды гуляць... Але дарага ёй каштуюць гэтыя пагулянікі. Так, яшчэ маладая, а ўжо маршчынкі пад

вачыма, пустата і затоены сум у напружаным поглядзе, і не схаваць ужо душэўнага страху ніякай бравадай і цыннічымі разважаннямі...

Вось пад уплыў гэтай асобы і трапіла Галя Шарай.

— З ёю весела, — апраўдвалася яна, калі хтосьці з дзяўчат, якія жывуць разам у інтэрнаце, папярэдзіў, што дружба гэта да добра не дывядзе...

Было штосьці для Галі прывабнае ў разважаннях Тамары: жыццё, маўляў, даецца адзін раз, маладосць без веселасці хутка чэзне, і наогул усё трын-трава.

Вось і зачасціла Галя Шарай разам са сваёй ультрамоднай спакусніцай на розныя «складчыны», «імяніны» і «сабантуйчыкі». Але як бы ні зваліся гэтыя «меропрыемствы» — змест іх быў аднолькавы: выпіўка, танцы, «хлопчыкі».

Дзяўчаты вярталіся ў інтэрнат на досвітку, прасілі дзяжурную нічога не гаварыць Таісі Іванаўне Сныткінай — камендантшы інтэрната, і выхавальніцы Ніне Іосіфаўне Вафінай. Спагадлівая дзяжурная спачувалі дзяўчатам — маўляў, самі былі маладыя. І доўга трымалі ў сакрэце познія вяртанні Галі і Тамары.

Але аднойчы стары знаёмы сказаў Ніне Іосіфаўне, што дзве дзяўчыны з іхняга інтэрната часта бываюць у рэстаране, знаёмяцца там з мужчынамі і паводзяць сябе «непрыстойна». Хоць знаёмы і не стаў расшыфроўваць, у чым заключаюцца «непрыстойныя» паводзіны дзяўчат, Ніна Іосіфаўна насцярожылася. Размаўляць з Тамарай было бескарысна, такія размовы ўжо былі і, апрача ўзаемнай непрыязнасці, нічога не далі. Але трэба было ратаваць Галю...

І вось яна сядзіць на канапе, якую дзяўчаты празвалі «спавядальняй». З аднаго боку Таісія Іванаўна, з другога — Ніна Іосіфаўна. І калі б яны крычалі, пагражалі — у іх жа вялікія правы: выпішучь з інтэрната — і жыві дзе хочаш. Дык не! Таісія Іванаўна раптам пачынае разказваць пра сваіх дачок, у якіх ужо свае дочки... А як цяжка было за імі сачыць, калі яны былі вось такія, як Галя. Прыгадалася, як «за-

ДЗЯЎЧАТЫ!

дурыла» старэйшая дачка. Пазнаёмілася з маладым мужчынам, пачала дрэнна вучыцца, прыходзіла дадому позна, а потым аказалася, што ў яго ёсць сям'я, дзіця... Добра яшчэ, што дачка «не зайшла далёка».

Можа і не было такой гісторыі (дзяўчаты ўжо заўважылі, што камендантша ў сваёй педагагічнай практыцы ўжо вельмі шмат валіць на сваіх дачок), але цяпер справа не ў дочках камендантшы, справа ў ёй, Галіне Шарай, якая трапіла пад згубны ўплыў...

Галія маўчыць, нізка апусціла галаву, і шчокі яе заліты яркай чырванню—не развучылася яшчэ чырванець дзяўчыны! Добрая прыкмета.

Камендантша і выхавальніца пераглядаюцца: можа, позна, можа, непапраўнае здзейснілася? Але як не проста пра гэта спытаць, гэта ж асабістае, патаемнае, і якое б яно ні было нялёгкае, з цяжкімі вынікамі, але яны, старэйшыя, не маюць права груба ўрывацца ў інтымны свет дзяўчыны...

Застаецца толькі адно: абяцаць сваю дапамогу.

— Калі што здарылася і табе трэба памагчы,—гаворыць Ніна Іосіфаўна,—ты не скрывавай...

Галія падмае галаву, глядзіць у вочы выхавальніцы:

— Памажыце мне пазбавіцца... ад Тамары.

Жанчыны, як па камандзе, з палёгкай уздыхаюць.

— Як жа мы можам табе памагчы? — прырэчыць Таісія Іванаўна. — Не маленькая. Забараніць табе сябраваць з ёй ніхто не мае права.

— Добра. Я сама.

І Галія стрымала слова: з Тамарай яны разышліся.

Ну, а Тамара? Ніна Іосіфаўна разводзіць рукамі: прагледзелі.

Так, прагледзелі. І не адну яе...

...У Валі Дзікалавай укра-лі 45 рублёў. Адкладвала на паліто. Хто мог паквапіцца на зберажэнні дзяўчыны? Жылі ўтраіх у адным пакоі, ведалі адна пра адну, як кажуць, «усю паднаготную» — на каго ж падумаць? І ўсё ж за-краслася ў Валі сумненне, якое яна баялася выказаць услых: грошы ўзяла яе цёзка Валя Канапелька.

Але доказаў не было: дзяўчына сціплая, акурата-ная, паводзіць сябе ў інтэр-

наце прыстойна, ніколі не парушае распарадку. Пра-маўчала тады Валя Дзіка-лава.

Мінуў некаторы час, і ў Вікі Маліноўскай зніклі з ча-мадана тры прасціны.

Нехта бачыў, што ў адсут-насць Вікі ў яе пакой захо-дзіла Валя Канапелька. Але гэта была звычайная спра-ва — дзяўчаты сябравалі між сабою і хадзілі адна да ад-ной...

І ўсё ж Ніна Іосіфаўна за-цікавілася жыццём Валі Ка-напелькі па-за інтэрнатам. Схадзіла да Валі на рабо-ту — яна працуе апэратарам на Нафтазбыце. Пагаварыла з людзьмі. І знік вобраз вет-лівай ціхоні. Аказваецца, яна грубая: слова «заткнуся!» — не самае дрэннае ў яе вуснах; непачіная да старэйшых, трымае сябе высакамерна, задзірліва.

Былі і на рабоце прапа-жы...

Тое-сёе высветлілася, але патрэбна было прызнанне са-мой Канапелькі. Увечары, ка-лі яна вярнулася ў інтэрнат з работы, выхавальніца і камендантша паклікалі яе на сумленную, шчырую размову.

Валя доўга адмаўлялася, нават заплакала. Але калі да-ведася, што выхавальніца была ў яе на рабоце, вочы яе гнеўна бліснулі, яна з ня-навісцю глянула на гэтых дзвюх жанчын, якія прысвя-цілі сябе клопамам пра чу-жых дзяцей—дзяўчат, як даўней казалі, «на выдан-ні»,—што пакінулі родны дом або зусім яго не мелі...

— А якая ваша справа? — груба кінула яна. — Ну, я ўзя-ла прасціны, я! Што далей? Пасадзяць мяне, ці што за гэтыя тры анучыны?

Выхавальніца і камен-дантша глядзелі на Валю са здзіўленнем і нават збынтэ-жана—такі нечаканы быў пераход ад акуратай, ураў-наважанай дзяўчыны, якую яны ставілі ў прыклад, да гэтай, што стаяла цяпер пе-рад імі...

— Як ты магла?—спыта-ла Ніна Іосіфаўна. — Красці ў сваіх сябровак...

— Сябровка!—фыркнула Канапелька. — Няма ў мяне тут сябровка... Вось узяла—і ўзяла. Судзіце!

Назаўтра ў пакоі адпачынк-у сабраўся ўвесь інтэрнат. Усе думалі: размова з вока на вока—гэта адно, а адказ перад калектывам, перад сва-імі сяброўкамі—зусім іншае.

Але Канапелька трымалася спакойна і нахабна. Ніякай збынтэжанасці, ніякага рас-каяння. Адкрылася яе са-праўднае нутро—нявыхаван-най, грубай і злоснай дзяў-чыны.

— Дык гэта ты ўзяла мае грошы?—спытала Валя Дзі-калава.

— Я,—абыхава прызна-лася Канапелька. — Не кладзі дзе папала...

Дзівіліся сяброўкі: такая ціхоня—і вось табе маеш! І зарабляе нямала—90 рублёў, жыве адна, павінна хапаць, дык не—паквапілася на збе-ражэнні сябровка, з якімі ра-зам вучылася ў тэхнічным вучылішчы, разам прыйшла на завод.

Абураныя дзяўчаты па-трабавалі выселіць Канапель-ку з інтэрната. Але і гэта яе не засмуціла:

— І высяляйце! Абрэдлі вы мне са сваімі пропаведзя-мі, як горкая рэдзька...

Калі ж, у якіх умовах сфарміраваўся ў Канапелькі такі цяжкі, антыграмадскі характар, выпрацаваўся цы-нічны погляд на жыццё, на людзей?

Выхавальніца Вагіна, кі-раўнікі прадпрыемстваў, на якім працавала Канапелька, камітэт камсамола і рабачком разводзяць рукамі: прамар-галі!

І цяпер Канапельку судзіць таварыскі суд на рабоце, справу хочучь перадаць у на-родны суд, але чалавека пра-маргалі. Вялікія намаганні трэба будзе прыкласці, каб прымусяць дзяўчыну ўсвадо-міць агіднасць выбранага ёю жыццёвага шляху.

Але ці толькі спадзявацца на грамадскасць, чакаць, па-куль яна зоймецца тваім вы-хаваннем? Ці не лепей у пер-шую чаргу спадзявацца на самую сябе, жыць, як ка-жуць, сваёй галавой?

Люда Карагіна на гэтае пытанне адказвае сцвяр-джальна: сваё асабістае шча-сце, здзяйсненне самых запав-етных сваіх мар у першую чаргу залежыць ад самой сябе.

У яе вузкім пакоі, дзе яна жыве разам са сваёй сяброў-кай Таняй Сырычавай, на падушцы сядзіць вялікая пластмасавая лялька ў ка-рункавай сукеначцы. Дзіця-чая цацка? Не, ляльку пада-рылі Людзе ў цэху гідра-ачысткі, дзе яна працуе апе-ратарам, на 8-е сакавіка. Ча-му ж менавіта ляльку?

— Бо я вельмі люблю дзяцей,—сарамліва тлума-чыць Люда.

Крыху смешна чуць гэта іменна ад яе—кволай, мінія-цюрнай, з вялікімі чорнымі вачыма на чыстым твары, які яшчэ не страціў дзіцячай

свежасці. Але ж Люда ўжо трэці год жыве самастойна, без мамы—медсястры адной з полацкіх бальніц, без яе клопатаў і дапамогі: сама па-магае маме выходзіць мен-шых братоў і сясцёр.

Люда атрымлівае сто руб-лёў у месяц.

— Хапае?

Люда ківае галавой і з га-нарлівай ноткай у голасе га-ворыць:

— Яшчэ і маме пасылаю.

— Пасля дзесяцігодкі—на хімічны факультэт?

— Не, у педагагічны ін-стытут.

— Ты ж хімік!

— Я ж сказала: люблю дзяцей.

Твар яе становіцца стро-гім, упартай складачка пра-рэзваецца між чорных бро-ваў. Яны ў яе густыя, пушы-стыя і, сышоўшыся на пера-носі, неяк адразу падкрэслі-лі: а дзяўчына з характарам! Такая даб'ецца свайго. І, ба-дай, з яе выйдзе добры педа-гог. Яна да гэтага часу не парывае сувязь з дзецьмі—працуе піянерважатай.

— Аднойчы летам вазі-ла ташкенцкіх дзяцей на экскурсію ў Мінск,—расказ-вае яна. — Такія пацешныя дзеці! Усю дарогу вучылі мя-не ўзбекскія песні спяваць, а на прывалах танцы паказва-лі. Дзяўчаткі на дзіва адчу-ваюць рытм, вельмі музы-кальныя...

Сама Люда любіць танца-ваць і займаецца ў танцаваль-ным ансамблі. А захапілася танцамі яшчэ ў школе і ў тэхвучылішчы.

Яна са смуткам уздыхае:

— Шкада, не шанцуе тут нам на кіраўнікоў. Апошні дык такі недарэчны быў... Заўсёды ад яго гарэлкай па-тыхала... Паказвае «па», а ў самога ногі заплятаюцца. Агідна. Цяпер яго замянілі, можа пойдзе справа...

— А на танцпляцоўку хо-дзіш?

Люда з пагардай махнула рукой:

— Не люблю. Лёня адной-чы зацягнуў—не спадабалася нам там. І больш не ходзім...

А хто такі гэты Лёня? Лю-да ўся ўспыхвае ад прыкра-сці за сваю агаворку, пры-кусвае губы. Але трэба даць хоць нейкія скупыя штрыхі: Леанід закончыў Мінскі полі-тэхнічны інстытут і працуе ў мантажным упраўленні май-страм. Далі яму пакой. Але пакуль што парадку ў гэтым пакоі няма: стаіць ложак, крэсла і ёсць яшчэ магніта-фон. Кнігі не лічацца. Іх шмат, і яны загрузасцілі ўвесь пакой.

— Няма гаспадыні,—хіт-равата прыжмурыўшыся, кі-дае Таня.

— Кіны!—абрывае яе Люда.

На кухні штосьці зашыпела і, ахнуўшы, Люда пабегла.

— Пельмені паплылі,— усміхаючыся, растлумачыла Таня і, азірнуўшыся на дзверы, зашаптала:—Ой, і падабаецца ёй Лёня! Толькі ён гэтага не ведае. А то—задраў бы нос! А так слухаецца яе. Загадала кінуць курыць—і кінуў!

— Відаць, і ён яе кахае...

— А чаму ж такую дзяўчыну не кахаць?

Таня асеклася—у пакой вярнулася Люда, падазрона глянула на сяброўку.

— І пры табе скажу!—раптам выкрыкнула Таня.—Інстытут інстытутам, а такія хлопцы не валяюцца...

Люда, жадаючы адвесці

размову ад далікатнай тэмы, усміхаецца:

— Валяюцца! Асабліва пасля зарплаты...

— Хіба Лёня такі?

— Ну, калі б такі!..—Люда робіць рукою выразны жэст, як бы кажучы: такому ў маё сэрца ўваход забаронены...

Таня збіраецца ісці і адчыніла шафу, каб дастаць плашч.

Шафа на дваіх, і хоць невялікая яна, але для іх убогаў месца ў ёй яшчэ хапае.

— Маглі б лепей апрацаваць,—уздыхае Люда.—Грошы ёсць. А вось у магазінах нічога добрага няма...

— А ў атэлье?

Люда здымае з вешалкі шэры касцюм і надзявае жакет.

— Вось палюбуюцца на

выраб нашага атэлье. Трыццаць два рублікі ўзялі—і пашылі мне вось такую хламіду. Сорамна апрануць.

— Я ж табе кажу: падары клоуну ў цырк,—фыркае Таня.—Адгаворвала—не заказвай...

Люда яшчэ раз акідае позіркам сябе ў люстэрку і са смуткам уздыхае. Сапраўды, касцюм пашыты дрэнна. Але, каб не псаваць настрой дзяўчыне, крывіш душой:

— Нішто! Насіць можна...

Люда скептычна ўсміхаецца:

— Так мне і ў атэлье казалі...

І паліліся скаргі на атэлье, у якім дрэнна шыюць, на цырульні, дзе не ўмеюць зрабіць модную і да твару прычоску, на магазіны, у якіх

няма выбару тавараў, на сталовыя і нават лазні...

Згаджаешся з дзяўчатамі: усё гэта ўскладняе іх жыццё, адымае час і нярэдка бывае прычынай слёз...

А нехта ж павінен думаць пра гэта!

Наваполацк—новы сацыялістычны горад, і ў ім ужо ёсць усе арганізацыі, якім «па штату» належыць думаць пра быт. Але з кім бы ні даводзілася гаварыць тут наконт дрэннай работы службы быту, звычайна чуеш адзін адказ: «Пачакайце, не ўсё адразу. З цягам часу ўсё ўтрасецца...»

Так, абавязкова ўтрасецца. Інакш і быць не можа. Але не трэба забываць, што жыхары маладога горада таксама ў асноўным—маладыя, а маладосць нецярплівая...

ФЕДЗЬКА прымасціўся каля акна і прышывае гузік на свой стары, пацёрты бушлат... Пяць гадоў ён у Федзькі, а які моцны! Зносу няма... Яшчэ шкіперам калі плаваў, купіў у Кіеве ў аднаго знаёмага матроса. Яшчэ, значыць, шкіперская адзежка. Памяць. І таму так шануе, з такой любасцю даглядае свой бушлат Федзька, што напамінае ён яму ранейшае—рачное прыволье, юнацтва і рэйсы на баржы ад Слаўгарада аж да самага Кіева...

Федзька спяшаецца. Праз якую гадзіну яму заступаць дзяжурны на прыстані. Работа там не цяжкая, пенсійная: сустрэнь цеплаход, дапамажы прышвартавацца ды правяр білеты ў пасажыраў... Вось і ўсё. Але быць трэба без спазнення, нават лепей крышку раней—начальніку прыстані гэта падабаецца.

Нарэшце, гузік прышыты. Вялікая кудлатая галава Федзькі схіляецца над бушлатам, ніжняй губой ён падхоплівае нітку, каб перакусіць, і... раптам насцярожана замірае. У расчыненае акно даносацца з двара галасы: зласлівы жончын і слабы, пакрыўджаны маці... Сварацца! Федзька ўздыхае. Так у іх амаль кожны дзень. Што ж гэта такое? Зноў аўрал, зноў свістаць усіх наверх?

Не, не думаў Федзька, калі жаніўся, што такое напаткае ў сваім жыцці. Гэта ж праз кожную дробязь сварацца. Паслухаеш—дык і матка не вінавата, і жонка не вінавата... Паспрабуй, разбярыся ў іх жаночых справах!

Звычайна Федзька сыходзіць з дому або ўключае радыё—абы не чуць лаянкі. Але цяпер, калі Федзька бачыць у акно маленькую згорбленую матчыну постаць, назірае, як яна бездапаможна, нібы малое дзіця, выцірае рукавом з твару слёзы,—нешта пачынае шчымець у грудзях. Яго раптам ахоплівае вялікая, даўно забытая жаласць да маці. І ён адчувае, што нечым вінаваты перад ёю за гэтыя непатрэбныя слёзы.

— Не будзе жыцця, не будзе!—з'явіўшыся на парозе, крычыць жонка.—Твая маці даўдзее мяне, што вось кіну ўсё і пайду куды вочы глядзяць! Ты зірні: памыла каструльку, вышаравала, вычысціла, а яна яе так закурыла, што хоць выкінь! Ты зірні...

Федзька здзіўлена пазірае на каструльку, на жонку і нібы ўпершыню бачыць перад сабой гэты скрыўлены злосцю, непрыемны жончын твар.

— Калі сама сабе стала варыць—хай зусім аддзяляецца ад нас, з мяне хопіць, напакутаваўся!—не змаўкае жонка.—Твая матка проста здэкеуецца з мяне, а ты ёй—даруеш...

У такіх выпадках Федзька не вытрымлівае патрабавальнага позірку жонкі: ён сярдзіта падыходзіць да маці і двума-трыма словамі прымушае яе замоўкнуць... І старая маўчыць, горка сцяўшы губы,—куточкі рота яшчэ ніжэй апускаюцца да зморшчанага падбародка. Потым, не глядзячы на сына, яна ідзе на вуліцу ці ў хлём. І Федзька ведае чаму: у хлеме каза... Белая, з чорнай зорачкай на лбе каза Зойка, якую падарыла ў мінулым годзе мацеры адна сваячка. А жонка, зларадна ўсміхаючыся, абавязкова зазначыць:

— Ну вось, зноў пайшла да сяброўкі скардзіцца... Каза ёй даражэй за нявестку, казе яна там гэтых ласкавых слоў нагаворыць, якіх родным дзецям ніколі не казала...

І сапраўды, Федзька аднойчы чуў, як размаўляла маці з казой Зойкай: як з чалавекам... Пасля гэтага ён ноччу доўга не спаў, а назаўтра раніцою пайшоў і купіў старой хустку. Звычайную, паркалёвую, за рубель. Але гэтаму падарунку маці так радавалася, што Федзьку нават няёмка стала... І было яму дзіўна чуць ад маці словы ўдзячнасці за рублёвую хустку.

А зараз жонка ўсхліпвае побач... І вочы яе па-ранейшаму пазіраюць зласліва—так ад гора не плачуць, ад крыўды—таксама. Так плачуць толькі ад злосці, брыдкай, непатрэбнай.

Яўген КАРШУКОЎ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага.

КАЗА

Але жонка ведае: Федзька не пераносіць слёз... Ён зараз зробіць усё, як яна хоча. Ён пойдзе і адчытае старую за закураную каструлю.

— Не вытрываю я гэтай катаргі, Федзька... Чуеш? Сіл маіх няма...

Толькі ж Федзька нібы прырос да акна і нават не звяртае ўвагі на жонку. Ён стаіць і панура назірае, як маці выводзіць казу з хлява, навязвае ёй на рогі выбеленую ў расе вяроўку. Павядзе на пашу. Да ракі. Але каза не слухаецца старой. Упарта круціць галавой, упіраецца кароткімі моцнымі ножкамі...

— Зойка, не круціся! Каму кажу? Ну, не круціся, міленькая...

Федзьку здаецца, што ён нават бачыць, як ад натуры дрыжаць матчыны аслабелыя рукі. І ў гэты момант ён раптам чуе пагардлівы голас жонкі:

— Што, можа казу ёй павядзеш?

Федзькаў твар наліваецца чырванню.

— А што? І павяду... Павяду! — нечакана для сябе з пагрозай адказвае ён. — Ты думаеш, не павяду? Спалохаюся?

Федзька хутка выходзіць у двор, моўчкі забірае ў старой канец вяроўкі і цягне казу на вуліцу.

Але, зрабіўшы некалькі крокаў, Федзька нерашуча спыняецца насупраць хаты Мікалаіхі. Яго гарачнасць праходзіць, а замест яе паяўляецца пачуццё пячучага сораму: няўжо яму, шкіперу, прыйдзеца весці гэтую брыдкую жывёліну праз усё мястэчка? Засмяюць, скажуць: — Флоркі ўжо козамі камандуе! Ах, каб цябе... Яшчэ ўпіраецца, наравіцца... Вунь ужо і суседка вочы пляціць:

— Федзь, а Федзь, ты яе не цягні так, ты адпусці вяроўку ды лёгенька падганяй сабе... Яна і пойдзе.

Федзька злуге, але вяроўку паслабляе.

— Ну, пайшла, воўчае мяса!..

Замахнуўся — патрухала ўперад. Хутчэй бы яе пераправіць на востраў, дзе пасвяцца козы з усяго мястэчка. Ды так, каб непрыкметна — каб ні начальнік прыстані Медзін, ні касір Антон не бачылі. А то ж ад іх клінаў увесць год чухацца будзеш...

Не-е, чуе Федзькава сэрца, што фокус яго не пройдзе. Вунь на дэбаркадэры цэлы ўзвод мужчын — нібы яго з казой толькі і чакаюць. І Медзін сярод іх, і насмешнік Антон...

Федзька гатоў праваліцца скрозь зямлю, павярнуць назад. Ён нават спыняецца, мяркуючы, як быць. Але каза нечакана ледзь не вырывае вяроўку з рук, па старой звычцы хутка бяжыць уніз, да ракі. Федзька следам...

— Гэй, Федзька, ты што, казу на стометроўку трэніруеш? — крычыць з дэбаркадэра Антон. — Пакінь адрасі!

Мужчыны рагочуць. На ўсю прыстань... Ліпкі пот выступае на твары ў Федзькі. Ён падганяе казу на прычал, прымушае яе скокнуць у вялікую лодку, улазіць сам і... А каб цябе... Вёслы ж на дэбаркадэры! Федзька кляне ўсё на свеце, груба лаецца і разгублена пазірае на мужчын.

— Сядзі, сядзі ў лодцы, — крычаць з дэбаркадэра. — Вёслы мы пададзім табе...

Сапраўды, праз якую мінуту сам цыбаты Медзін прыносіць вёслы і, усміхаючыся, падае іх Федзьку.

— Што, маці рашыў памагчы? — ужо сур'ёзна гаворыць ён. — Правільна, братка. Старой з гэтым чортам рагатым цяжкавата справіцца...

Ад слоў Медзіна Федзьку адразу робіцца лепш. Ён з палёгкай уздымае, але ўсё роўна спяшаецца адчаліць. Адвязаў, кінуў на нос лодкі ланцужок. Моцныя рукі ў Федзькі: грабануў раз-другі — і ўжо на сярэдзіне ракі. Ціха струменіць за бортам вада. Рыпачь уключыны. Вадзяная роўнядзь — як сіняе шкло, ніякіх складак на ёй. А сонца прыпаяе. Дарма, што раніца. Вадзіца цёпла-цёпла. Толькі ж хіба стане Федзька купацца зараз? Вунь, хітрэнная, скасавурыла свае зялёныя вочы і пільна цікае за рухамі гаспадара. Позірк — нібы чалавечы. Нездарма матка з ёю размаўляе...

Федзька ловіць сябе на думцы, што ўпершыню так блізка бачыць казіную галаву, гэтыя зазубрыны на жаўтаватых вострых рагах, доўгую смешную бародку, а па баках — прыгожыя завушніцы... Падцягнуўшы вёслы, каб не знесла вадой, Федзька ласкава кранае пальцамі казу, гладзіць па мяккай поўсці. Але яна стаіць як укапаная. Толькі калі нос лодкі тыркаецца ў бераг, каза робіць скачок і спрытна ўзбіраецца па абрыву ўверх. Там яна стаіць хвіліну, павярнуўшы галаву ў Федзькаў бок, чэша рогам спіну. Дзіўна, але Федзька ўжо не злуге на казу.

— Ідзі, ідзі, — несярдзіта махае ён на казу рукой.

Потым Федзька садзіцца і моўчкі глядзіць з лодкі ў ваду. Доўга ўзіраецца ў зялёную глыбіню. І ўжо зусім спакойна робіцца на душы. І з лёгкай іроніяй і незадавальненнем ён думае пра сварлівую жонку, думае пра маці... Успамінае, як у дні вайны маці гадала сястру і яго, як са скуры вылузвалася, каб толькі чым-небудзь накарміць іх. І Федзьку здаецца, што ён даўно так хараша, як цяпер, не думаў пра маці, не адчуваў да яе такой цеплыні і пяшчоты. Хай смяюцца на вуліцы, хай кляць з яго жонка, касір Антон, але Федзька будзе сам вадзіць казу на пашу і не дасць крыўдзіць старую...

З таго боку ракі даносіцца зычны голас Медзіна:

— Гэ-э-эй, Федзька-а!.. Давай назад! Цеплаход прымаць... Цеп-ла-хо-од...

СЯМ'Я І ХРЫСЦІЯНСКАЯ МАРАЛЬ

Ці праўда, што хрысціянская мараль умацоўвае сям'ю? Гэтае пытанне нярэдка задаюць тыя, хто спрабуе знайсці ў хрысціянскіх «свяшчэнных» кнігах правілы жыццёвых паводзін—аснову сямейнага шчасця і моцных сяброўскіх адносін паміж членамі сям'і. Рэлігійныя людзі старэйшага пакалення часцей за ўсё адказваюць на яго даволі адназначна: без боскага благаславення, без царкоўнага шлюбу сямейнае жыццё не можа быць моцным і шчаслівым. Толькі такі шлюб, гавораць яны, патрэбны богу. І для пацвярджэння дадаюць, што ў гады іх маладосці, калі царкоўны шлюб быў агульным правілам, норавы былі больш строгія, а сямейнае жыццё мацнейшае, чым зараз.

Ці можна згадзіцца з такімі сцвярджэннямі? Як на самай справе адносіцца рэлігійная мараль да сям'і?

Уявіце сабе чалавека, які сцвярджае, што ён за моцную сям'ю, і ў той жа час звяртаецца да вас з такой пропаведзю: «Не мір прыйшоў я прынесці, а меч!.. Прыйшоў аддзяліць чалавека ад бацькі яго, і дачку ад маці яе, і нявестку ад свякрухі яе. І ворагі чалавеку хатнія яго». І далей: «Калі хто прыходзіць да мяне і не зненавідзіць бацьку свайго, і маці, і жонку, і дзяцей, і братоў, і сясцёр... той не можа быць маім вучнем».

Наўрад ці можна згадзіцца з тым, што падобная пропаведзь умацоўвае асновы сям'і. А, між тым, гэтыя словы ўзяты з «свяшчэннай» хрысціянскай кнігі. Яны прыпісваюцца Ісусу Хрысту і знаходзяцца ў Евангеллі ад Матфея і ў Евангеллі ад Лукі.

Дык у імя чаго хрысціянская мараль заклікае веруючых людзей пакінуць свой дом, сваіх блізкіх, дзяцей, мужа, жонку, бацькоў і г. д.?

Справа ў тым, што для хрысціянства, як і для ўсякай іншай рэлігіі, любоў да бога і яго служыцеляў на зямлі вышэй за сямейныя вузы. Калі сямейныя клопаты і сямейныя абавязкі перашкаджаюць чалавеку цалкам аддавацца малітвам і займацца справамі царквы, то веруючы павінен пагарджаць інтарэсамі сям'і, інтарэсамі сваіх блізкіх у імя веры ў бога. Таму з пункту гледжання рэлігійнай маралі адзіноцтва або манах, які даў абяцанне бяшлюбнасці, адмовіўся ад сямейных вуз і ад выхавання дзяцей, стаіць значна вышэй за чалавека, які аддае свае сілы служэнню грамадскім інтарэсам і справам, клопоціцца пра сваіх блізкіх, пра сваю сям'ю, пра сваіх дзяцей. Адзін з найбольш паважаных праваслаўных святых, Амвросій Медыяланскі, у трактаце «Па пытанню аб цнатлівасці і шлюбе» гаворыць: «Людзі, якія не жэняцца, не выходзяць замуж, будуць як анёлы на нябёсах». Як відаць, рэлігійная мараль лічыць сямейнае жыццё перашкодай выратаванню душы.

Ну, а калі сям'я ўжо існуе, калі шлюбныя вузы паміж людзьмі—факт, які здзейсніўся, ці ў стане рэлігія ў гэтым выпадку ўмацаваць сямейныя адносіны?

Кожны чалавек без асаблівай цяжкасці можа сказаць, што трэба для таго, каб сям'я была моцная і дружная. Такая сям'я перш за ўсё ўзнікае тады, калі ўсе члены сям'і карыстаюцца аднолькавымі правамі і выконваюць пасільныя абавязкі. Савецкае заканадаўства і дзяржава стварылі ўсе ўмовы для моцнай, жыццяздольнай сям'і. Несур'ёзныя, легкадумныя адносіны да шлюбу рашуча асуджаюцца нашай грамадскасцю. Камуністычная мараль сцвярджае, што моцныя сямейныя адносіны нельга пабудаваць на разліках і прымусе. Яны могуць існаваць толькі тады, калі ў мужа і жонкі ёсць глыбокая ўнутраная схільнасць адзін да аднаго, узаемная павага і агульныя духоўныя інтарэсы.

Зусім інакшыя адносіны паміж мужам і жонкай асвятляе рэлігія. Рэлігійная мараль складалася і фарміравалася ў эксплуатацыйным грамадстве, у якім жанчыны былі бяспраўныя і прыгнечаныя. Ва ўсе часы рэлігія асвятляла бяспраўнае становішча жанчыны ў сям'і. «Жонка няхай баіцца мужа», павучаюць хрысціянскія свяшчэннікі. «Мужчына вышэй за жанчыну»,—абвешчае каран, а іўдзейскі талмуд прадпісвае веруючаму мужчыну

кожны дзень у малітвах дзякаваць богу за тое, што ён не стварыў яго жанчынай.

Царкоўнікі заяўляюць, што толькі шлюб, заключаны з боскага благаславення, можа быць моцны і неразрывны. Гэтым яны спрабуюць прыцягнуць да рэлігіі сэрцы найбольш і даверлівых людзей, асабліва жанчын. Але само жыццё паказвае, што падобныя сцвярджэнні не адпавядаюць сапраўднасці. Любы чалавек, веруючы або няверуючы, ведае, што ў сям'ях, дзе жанчына—жонка і маці—пазбаўлена голасу, дзе няма ўзаемнай павагі паміж мужам і жонкай, жыццё нярэдка бывае невыносна цяжкім. І ніякая рэлігія тут не можа памагчы. Вельмі дрэнна складаецца сямейнае жыццё многіх веруючых. Былая баптыстка Палагея Рыгораўна Капанкова з вёскі Мікалаеўка Гомельскай вобласці расказвае, што яна выйшла замуж за баптыста П. М. Жытнікава. Ён аказаўся прэтным, скупым чалавекам, на малітоўных сходах разважаў аб любові да бліжняга, а дома марыў сваю жонку голадом. Баптысцкія завадатары забаранялі Капанковай што-небудзь рабіць для таго, каб палепшыць сваё становішча. «Ты павінна, — гаварылі яны, — пакорліва несці свой крыж, ва ўсім падпарадкоўвацца мужу, бо ваш шлюб асвятчаны богам». Сэнс гэтых павучанняў зразумець няцяжка. Яны разлічаны на тое, што чалавек, які цяжка перажывае сямейны разлад, хутчэй трапіць у боскую сетку.

Многія веруючыя лічаць, што царкоўны шлюб вызначаецца асаблівай святасцю, моцнасцю і неразрывнасцю. Але шматлікія факты гавораць, што рэлігійная мараль дазваляе некаторым з сваіх заўзятых абаронцаў знаходзіць зручныя лазейкі для парушэння «святых і неразрывных» шлюбных вуз. Вось адзін з такіх прыхільнікаў рэлігійнай маралі, нейкі Кваскоў. На працягу раду гадоў ён знаходзіўся ў секце адвентыстаў сёмага дня. Ажаніўшыся першы раз, Кваскоў нядоўга пражыў з маладой жонкай, выгнаў яе з дому і, скрыўшы гэты «сапраўды хрысціянскі» ўчынак, неўзабаве ажаніўся другі раз. Але і другую жонку чакаў не лепшы лёс: Кваскоў выгнаў і яе, не палічыўшыся з тым, што яна была цяжарная. У апраўданне свайго ўчынку Кваскоў аб'явіў, што ў яго другую жонку і ў дачку, якая нядаўна нарадзілася, усяліўся нячысцік. Ці не праўда, зручны прыём? Служэнне богу нельга сумясціць са зносінамі з нячысцікам!..

Калі вы веруючы, то вам, напэўна, даводзіцца чуць ад свяшчэнніка, прапаведніка або іншых веруючых, што знаходзіцца ў шлюбе з чалавекам іншай веры—грэх. Такі шлюб не можа быць заключаны ў царкве, і рэлігія аб'яўляе яго несапраўдным. Да чаго гэта часта прыводзіць, можна ўбачыць на прыкладзе сям'і Сяргея Глушчанкі са Стаўрапаля. Сяргей Глушчанка пазнаёміўся са сваёй будучай жонкай Ганнай у школе рабочай моладзі, там яны разам вучыліся. Неўзабаве яны ажаніліся, а праз паўтара года ў іх нарадзіўся сын. Пад уплывам сваёй маці Ганна Глушчанка не толькі хрысціла дзіця тайком ад мужа, але і пачала ўсё часцей наведваць царкву. Яна закінула вучобу, перастала бываць у кіно, хадзіць у клуб, якія, паводле слоў рэлігійных фанатыкаў, былі справай рук д'ябла. Неўзабаве мужу і жонцы ўсё цяжэй стала знаходзіць агульныя тэмы для размоў, агульныя духоўныя інтарэсы. Пад уплывам рэлігійных фанатыкаў Ганна вырашыла пакінуць сям'ю і цалкам прысвяціць сябе служэнню богу.

Праўда, гісторыя мужа і жонкі Глушчанка скончылася не так дрэнна. Сяргей і яго таварышы памаглі Ганне зразумець бессэнсоўнасць рэлігіі, вызвалілі яе ад забонаў, якія перашкаджалі ёй стаць сапраўднаму шчаслівай жонкай і маці. Яна вярнулася ў сям'ю, закончыла сваю адукацыю і цяпер з жахам і абурэннем успамінае пра былое захапленне рэлігіяй, якое амаль не давала яе да разрыву з каханым чалавекам. Але, на жаль, у многіх іншых выпадках справа не канчаецца так шчасліва і прычынай разбурэння добрай савецкай сям'і бываюць

якраз тыя самыя рэлігійныя перакананні, якія, паводле думкі многіх веруючых, з'яўляюцца залогам сямейнага шчасця.

Аднак чытач, бадай, можа запярэчыць. Ёсць жа, скажа ён, сярод веруючых людзі, сямейнае жыццё якіх складаецца нядарэмна. Ёсць жа сярод веруючых людзі, якія добра адносяцца да сваіх мужоў і жонак, не разводзяцца, не пакідаюць свае сем'і? Вядома, ёсць. Але гэта зусім не адваргае таго, што было напісана вышэй. Мы ўжо бачылі, што рэлігійная мараль па самой сутнасці сваёй не можа служыць асновай нармальнай, здаровай сям'і. І калі сямейнае жыццё асобных веруючых людзей складаецца шчасліва, то гэта адбываецца не таму, што яны прытрымліваюцца тых ці іншых рэлігійных перакананняў, а, як правіла, насуперак ім. Вельмі шмат людзей у нашай краіне не вераць у бога, і іх сем'і ад гэтага не становяцца менш моцнымі, менш шчаслівымі.

Нарэшце, чытач можа спытаць: а як жа быць са сцвярдзеннем некаторых старых людзей аб тым, што ў гады іх маладосці, калі без блашчавання свяшчэнніка шлюбныя вузы лічыліся несапраўднымі, сям'я была больш устойліва, моцная?

Зразумець гэтыя сцвярдженні няцяжка. У тыя часы, пра якія гавораць старыя, сапраўды, сям'я здавалася мацнейшай. Але гэта толькі так здавалася. Яна ж трымалася на нераўнапраўнасці жанчыны, на строгай забароне разводу. Таму і існавалі скрозь і ўсюды такія сем'і, у якіх адносіны паміж мужам і жонкай будаваліся толькі на страху або на чыста гаспадарчых інтарэсах. І тое, што ў нас падобных сем'яў усё менш і менш, сведчыць аб змене справы да лепшага.

Апрача таго, нельга забываць яшчэ адну простую ісціну. Многія пажылыя людзі наогул схільны сцвярджаць, што ў гады іхняга юнацтва і сонца свяціла ярчэй, і цукар быў саладзейшы, і трава зелянейшая, і норавы былі больш строга, «не тое, што цяперашнія». Чалавеку ўласціва звязваць з парой сваёй маладосці і сталасці, калі ён жыве паўнакроўным, кіпучым жыццём, самыя добрыя, самыя цёплыя ўспаміны. Часта дрэнныя, агідныя падзеі жыцця, сведкам якіх быў чалавек, выпадаюць з яго памяці. Калі ж такі чалавек да таго ж і рэлігійны, то памяць паслужліва падказвае яму толькі факты, што пацвярджаюць яго рэлігійныя перакананні, і апускае падзеі, якія могуць адвергнуць гэтыя перакананні. Зразумела, што такія людзі не могуць быць аб'ектыўнымі сведкамі мінулага.

Толькі камуністычная мараль садзейнічае стварэнню сапраўды моцнай, дружнай сям'і, якая грунтуецца на ўзаемным каханні, павазе і ўзаемаразуменні. А чым мацнейшая сям'я, чым больш цёплымі і сяброўскімі з'яўляюцца адносіны паміж мужам і жонкай, тым лягчэй пераадолюць ім цяжкасці, якія сустракаюцца ў жыцці. У такой сям'і лягчэй выходзіць дзяцей — будучых грамадзян камуністычнага грамадства.

(З кнігі «Адказы веруючым»).

Сейбіт добрага настрою

Звычайная прафесія — прадавец. Ад раніцы да вечара, у будні і на свята, у летнюю спёку і ў зімовую сцюжу адны і тыя ж клопаты, турботы.

Толькі Ніна Сташэўская думае інакш. Мо тут дае сябе адчуць маладосць Ніны? А мо проста яна надае асаблівае значэнне кожнай, на першы погляд, дробязі ў сваёй рабоце? Браніслава Дашкевіч, загадчыца прадуктовага магазіна № 2 у Валожыне, дзе працуе Ніна Сташэўская, кажа, што і тое і другое праўда. Нездарма Ніна сваёй стараннай працай заваявала права называцца адным з лепшых прадаўцоў ва ўсёй сістэме спажывецкай кааперацыі раёна.

Яна заўсёды ў добрым настроі. І яе добры настрой міжволі перадаецца пакупнікам. Такую яе бачаць за прылаўкам. Такую мы яе і сфатаграфавалі.

М. ЧАЙКА

Ніна Сташэўская за прылаўкам.

Фота аўтара.

Наш аграном

Багаты ўраджай збожжа вырастціў сёлета наш калгас «Звязда»: па 27 цэнтнераў з гектара. Бульбы накапалі па 180 цэнтнераў. І ўсё гэта пад кіравніцтвам агранома калгаса Марыі Мікалаеўны Карповіч. Яна уважліва прыслухоўваецца да разумных парад, здолела знайсці сцэжну да сэрца кожнага чалавека. Наш аграном не ставіць сябе над калектывам, а абпіраецца на яго. Не крыкам і на-

ціскам, а перакананнем, разумным словам дзейнічае Марыя Мікалаеўна.

Многія нашы калгаснікі за сумленную працу адзначаны ордэнамі і медалямі, ганаровымі граматамі, прэміямі. Марыя Карповіч сёлета прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы.

Ніна КАУЗЯЛЕВА

Навагрудскі раён,
Гродзенская вобласць.

Чулае сэрца

Я захварэла. Ляжала ў Івянецкай бальніцы. 10 верасня ўначы я раптоўна адчула невыносны боль у грудзях. Ужо думала, што паміраю.

Дзяжурная сёстра Надзея Сівакова зараз жа паклікала ўрача Антаніну Максімаўну Асташку.

І пачалася барацьба за маё жыццё. Не было пад рукамі патрэбнага лякарства — паслалі

па яго ў другую бальніцу. Доктар і сёстра не адыходзілі ад мяне, пакуль небяспечна не мінула.

Я вельмі і вельмі ўдзячна Антаніне Максімаўне Асташка і Надзеі Сіваковай за іх дабрату і чуласць і жадаю ім шмат удач у рабоце і жыцці.

Э. ЦЕЛІШЭУСКАЯ

г. Івянец.

Калгас «8-е сакавіка» Лагойскага раёна за поспехі ў жывёлагадоўлі занесены на раённую Дошку гонару. У гэтым немаля заслуга заатэхніка Станіславы Якубені (крайняя справа) і перадавых даярак калгаса.

Фота П. Наватарова.

РЫЦАРЫ КВАДРАТНЫХ МЕТРАЎ

У цёмным касцюме з ганарыста выпучанымі грудзмі, ён і сапраўды нечым нагадвае сярэдневяковага рыцара, гатовага кінуцца ў бітву. Вочы блішчаць прагай помсты, гнеўна расчырванелы твар. А світа — сябрукі і балельшчыкі — стаіць побач, падбадзёрвае, паляпвае па плячах, натхняе на «подзвіг», на паядынак. Які паядынак? Супраць каго? А вось пачайце, зараз пачнецца. Зараз прагучыць сігнал: суд ідзе!

...Ужо даўно няма сям'і Шышко. Ужо ні двое дзяцей, ні светлыя ўспаміны пра мінулыя дні кахання не звязваюць гэтых дваіх. Ужо два гады ў шматлікіх судовых працэсах яна паварочвае галаву толькі на слова «ісціца» (трэба ж было гэтакае назваць слова прыдумаць!), ён — на слова «ісцец». Два гады ідзе паядынак... І калі б на фуражцы «ісціца» па звычаю сярэдневяковых рыцараў, што прымацоўвалі да сваіх шлемаў істужкі «дамы сэрца», прымацаваць сімвал яго барацьбы, людзі ўбачылі б шматок паперы. Убачылі б разарваны папалам... ордэр на аднапакёвую кватэру.

— Устаць! Суд ідзе!

Зноў перад судом двое... Зноў гэтая знаёмая сітуацыя, якая моташна

чапляе за сэрца: два калісьці блізкія чалавекі — два лютыя, непрымірымыя ворагі. І яшчэ адзін традыцыйны малянак: на калідоры дзве групкі: сведкі «яе» і сведкі «яго». Паціху перакідаюцца непрыязнымі слоўцамі і чакаюць выкліку ў залу пасяджэння суда. Час ад часу хто-небудзь з іх, найбольш нецярплівы, зазірае праз шчыліну дзвярэй у залу: а што там, маўляў, робіцца?

А там... на крэслах з высокімі разнымі спінкамі сядзяць людзі, надзеленыя высокім правам — вырашаць лёс іншых. І галасы гэтых людзей павінны заўсёды гучаць роўна, уншальна: суд трэба паважаць. У суддзяў няма ні сімпатый, ні антыпатый, ёсць толькі закон, яго дух, яго літара, яго фармулёўкі. Суд павінен быць аб'ектыўным...

Але была такая хвіліна, калі здалася: вось-вось нешта зменіцца, вось-вось у роўным голасе народнага судзі Капыткінай зазвініць метал гневу.

— Фёдар Шышко яшчэ да разводу, такога дня, такога месяца, — гаворыць суддзя, — прыйшоў дадому п'яны, пабіў жонку, хуліганіў. Выклікалі міліцыю. І такога дня і такога месяца зноў. І зноў і яшчэ раз зноў... Пяць разоў у розных інстанцыях,

у тым ліку і ў гэтым самым народным судзе, які слухае зараз справу аб раздзеле кватэры, узбуджалася другая справа: аб высяленні Шышко. Тады яшчэ быў час адумацца, змяніць свае паводзіны, зберагчы сям'ю, калі чалавек хоць крышачку даражыў ёю. Быў час... А цяпер, цяпер Фёдар Шышко хоча атрымаць сваю «законную» частку жылой плошчы, сваю долю квадратных метраў. Забраць у дваіх дзяцей і былой жонкі. І выстаўляе свае «варыянты»... Што адкажа на гэта суддзя?

— Гэты варыянт не падыходзіць. Пашукайце што-небудзь іншае, і кватэра будзе падзелена.

Кажуць, нібыта ёсць на свеце нейкая асаблівая жаночая салідарнасць там, дзе справа ідзе супраць мужчын. Думаецца, што гэта глупства. Але, часнае слова, выслухаць з вуснаў судзі-мужчыны такія спакойныя, лагодныя словы, убачыць, як пасля іх ажывілася, заўсміхалася «світа» ісціца, гатовая праз мінуту пайсці і «замачыць» перамогу сябра, — пачуць такія словы ад мужчыны было б не так прыкра. Мусіць, не кожнаму лёгка зразумець, што такое муж п'яніца... Мусіць, не кожнаму лёгка ўявіць, як гэта астацца жанчыне адной з двума дзецьмі, — старэйшая дзяўчынка да таго ж часта хварэе, — ды яшчэ выбірацца са сваёй невялікай, але асобнай кватэры на агульную кухню, за трыдзесяць зямель і ад работы і ад дзіцячага сада, як жыць далей...

Як жыць далей? Гэта Вольга будзе рашаць потым. А пакуль што ёй яшчэ хадзіць і хадзіць па судах, рэдакцыях. Прасіць, плакаць, траціць надзею і ўсё яшчэ спадзявацца: няўжо так ніхто і не зразумее, ніхто не дапаможа? А вечарам ледзь не кожнага дня ў той жа аднапакёвай кватэры, пакуль яшчэ не падзеленай (бачыце, добры варыянт не знайшоўся!) слухаць ад яго, свайго былога мужа, злоснае:

— Адпомшчу, заб'ю! Ты ў мяне наплачашся!

Судовыя павесткі, бальнічныя лісты... Маладая, яшчэ зусім нядаўна такая прыгожая жанчына стала нервовая, развучылася ўсміхацца. І ўсё ж такі сапраўды знайшліся і людзі і «Інстанцыі», якія не далі ў крыўду Вольгу Шышко і яе дзяцей: за іх правы заступілася пракуратура рэспублікі, сваё слова сказаў і фабком камвольнага камбіната, дзе працуюць Фёдар і Вольга: кватэра павінна застацца за дзецьмі, а бацьку дадуць месца ў інтэрнаце.

Ён яшчэ ўсё бушуе і лютуе і не выязджае з кватэры, усё яшчэ пагражае, але тон яго пагроз ужо стаў не такі пераможны. А Вольга іншы раз заходзіць да нас у рэдакцыю падзяліцца вынікамі сваіх чарговых «хаджэнняў па інстанцыях». Я гляджу на яе, успамінаю тое пасяджэнне народнага суда, на якім давалася прысутнічаць, успамінаю словы судзі

У ЦЕСНАЦЕ, ЦЕМНАЦЕ І... КРЫЎДЗЕ

Я працую закройшчыцай у Нястанавічах, у вясковым камбінате бытавога абслугоўвання. Мне, скажу шчыра, вельмі падабаецца апранаць людзей прыгожа, памагаць ім выбіраць фасон, колер тканіны. І ўжо зусім прыемна бачыць людзей у паліто, сукенках, касцюмах, якія пашыты тваімі рукамі.

Але ў апошні час радасць ад працы становіцца ўсё меншай і меншай. Чаму? Даволі часта заказчыкі пакідаюць нашу швейную майстэрню незадаволенымі: мы не можам выконваць заказы ў тэрмін, іншы раз наогул вымушаны адмаўляць людзям.

Справа вось у чым: калі будавалі тыпавое памяшканне камбіната, зрабілі пакой для закройнага цэха і швейнага. Але здарылася так, што палавіну памяшкання заняла кантора сельпо, і ўся наша швейная майстэрня месціцца ў маленькім пакойчыку. Павярнуцца няма дзе, не тое што працаваць. А нядаўна загадчык канторы сельпо надумаўся «расшырыцца», пачаў рабіць прыбудову. У ходзе работ нам абрэзалі электрычнае святло. Не далі нават дэсправаць сукенку заказчыцы.

Дарагая рэдакцыя! Пабывайце ў нас, калі ласка, і дапамажыце як-небудзь знайсці хоць агульную мову з «захопнікам» — з канторай сельпо...

Кацярына ШНЯК

Ад рэдакцыі: Па просьбе закройшчыцы Кацярыны Шняк мы пабывалі ў Нястанавічах.

Прамая, роўная вуліца вёскі. Новыя, добраўпарадкаваныя сядзібы, мачты тэлевізійных антэн над дахамі. Пытацца: «як тут жывуць людзі?» не трэба. Бачна адразу — дастаткі прыйшоў у кожную хату. Ну, а калі ёсць дастаткі, — значыцца, людзям патрэбны абноўны. Не дзіва, што дзверы швейнай майстэрні не зачыняюцца. Людзі шыюць касцюмы, паліто, сукенкі...

Звычайна заказчыкі тоўпяцца на калідоры. У невялікім, застаўленым швейнымі машынамі пакоі і так няма дзе павярнуцца, а калі зойдзе яшчэ хоць адзін чалавек, то ўжо зусім бяда. А ў той дзень, калі нам давялося пабываць у гэтай майстэрні, пасля трох гадзін дня работа наогул спынілася. Было пахмурна, сыпаў вясенскі дождж, і ў пакоі, пазбаўленым электрычнага святла, цёмна!

А на другой палавіне дома, які і па праекту і па прызначэнні павінен быў служыць бытавым патрэбам насельніцтва, панавала ажыўленне. Тут «снарасным» метадам узводзілася прыбудова. Уласна кажучы, гэта ўсёго толькі кабінет загадчыка сельпо М. І. Багоцкага. Але размах, па ўсяму адчувалася, магутны. Адзін калідор даўжэйшы і шырэйшы за ўсю швейную майстэрню.

І, здаецца, дзве зусім розныя «дзяржавы» пасяліліся ў гэтым доме. Міхаіл Іванавіч Багоцкі ўвасабляе дзяржаву багатую і моцную: хто б ні прыехаў сюды, хто б ні выказаў здзіўленне становішчам камбіната бытавога абслугоўвання — у яго адказ адзін:

— Адсюль не выеду. Ніхто мяне не прымусіць. Памяшканне ў нас на балансе, а цяпер вось яшчэ і прыбудова...

Некалі тут не было асаблівай патрэбы ва ўстановах бытавога прызначэння, і частку тыпавага будынка сапраўды перадалі на баланс сельпо. Цяпер становішча змянілася. З навакольных вёсак ідуць і ідуць людзі — шыць, рамантаваць абутак, стрыгчыся, рабіць прычоскі! А камбінат не ў сілах задаволіць патрэбы калгаснікаў з навакольных вёсак.

Ці ёсць «звер, дужэйшы за кошку»? Ці ёсць сіла, здатная перасяліць кантору сельпо?

З такім пытаннем рэдакцыя вымушана звярнуцца ў Мінскі абласны выканаўчы камітэт дэлегатаў працоўных.

Нашы чытачы чакаюць адказу...

тав. Капыткінай і думаю, думаю... Ну чаму прамы шлях у рашэнні вось гэтакіх судовых спраў не заўсёды самы кароткі? Чаму людзі павінны прыносіць у ахвяру Фемідзе сілы і нервы, нервы і сілы? Сумленныя, ні ў чым не вінаватыя ні перад законам, ні перад мараллю, ні перад уласным сумленнем людзі, такія, як Вольга Шышко, як Кацярына Сцепаненка з Расон?

Кацярына Сцепаненка — гэта ўжо другая гісторыя, другая жыццёвая драма, пэўна, яшчэ больш цяжкая. Аднойчы на адрас «Работніцы і сялянкі» прыйшла тэлеграма: «Прашу абараніць мяне і маіх дваіх дзяцей блізнят шасці гадоў. Па рашэнню народнага суда Расонскага раёна мяне павінны выселіць з дому і пакінуць яго мужу, які ў чацвёрты раз жэніцца». Дом, куды Сцепаненка прывёў у свой час Кацярыну Васільеўну, дзе яна гадала дзяцей — і ад першай Сцепаненкавай жонкі, і «сумесных» блізнят, — належаў яму, мужу. І той — чалавек без гонару і сумлення — га-тоў выкінуць яе з дзецьмі на вуліцу: бачыце, пакахаў у чацвёрты раз!

І зноў можна ўявіць, колькі роспачы, колькі здароўя каштуе жанчыне гэтая барацьба. А дзецям! Чым апраўдаецца трата душэўных сіл, чым узважыцца?

У памяці яшчэ адна сумная гісторыя. Урач Акуніна і настаўнік Тарышаў разышліся. Хто з іх быў правы, хто вінаваты, судзіць цяпер не нам. Вельмі хутка Тарышаў ажаніўся другі раз, узяў жанчыну ці то з кватэрай, ці з уласным домам. Здавалася б, ну што яшчэ, што яму патрэбна?

Але вось тут і настаў для Марыі Акунінай час, які можа прысніцца хіба толькі ў нядобрым сне. Сёння адзін суд — заўтра другі... Сёння адно рашэнне — заўтра другое. На рабоце ўсё валіцца з рук, а яна ж урач, чалавек, які павінен быць заўсёды душэўна спакойны, ураўнаважаны. Ча-го ж хацеў Тарышаў? Усяго толькі... дамагаўся пасяліць у кватэру былой жонкі сваю маці. На той падставе, што некалі яна была ўпісана ў ордэр, які, дарэчы, атрымліваў нават не ён, а жонка. У маці ёсць дзве дачкі, ёсць сын — ён, Тарышаў, але ўсё роўна, у што б там ні было, ён рашыў пасяліць яе толькі тут, толькі з былой нявесткай. Шкада было развітвацца з кавалкам жылплошчы ў Мінску, ці што? Іншай мэты не прыдумаеш. І, нягледзячы на напал страсцей, на тое, што дзве гэтыя жанчыны ненавідзяць адна адну і яго ўласны сын будзе штодзённым сведкам ненармальнага ўзаемаадносін паміж бабуляй і маці, — Тарышаў, адукаваны, здавалася б, культурны чалавек, правёў Акуніну праз усе магчымыя судовыя працэсы.

Закон ёсць закон — разважаюць юрысты. І калі запісана, што пры распадзе сям'і жылая плошча павінна быць падзелена паміж мужам і жонкай, суддзя мае права вынесці такое рашэнне. Урэшце, кожнаму чалавеку трэба ўладкаваць сваё жыццё, і не заўсёды толькі мужчына вінаваты ў тым, што сям'я распадаецца. Як правіла, вінаваты двое... Але ёсць выключэнні, і не такія ўжо рэдкія,

Якая мама не купіць свайму дзіцяці прыгожую цацку на ёлку?
А Люда Оськіна, прадаўшчыца Мінскага універмага, і парайце і ўпакуе.

Фота Ул. Вяхоткі.

трэба сказаць. П'яніцы, хуліганы — такія, як Шышко, легкадумныя блытанікі, як Сцепаненка, яшчэ, на жаль, не перавяліся ў нашым асяроддзі. І вось іншы раз сутыкнешся з такім рашэннем суда, што цяжка бывае ўлавіць у ім элементарную логіку. Цяжка зразумець, чаму так добрасумленна чытаецца літара закона і чаму заплюшчваюцца вочы на цэлыя параграфы яго...

Ёсць жа такія словы ў законе: той, хто вінаваты ў распадзе сям'і, хто трымаў сябе недастойна, ствараў невыносныя ўмовы агульнага жыцця, не можа карыстацца перавагамі пры падзеле жылплошчы. Ёсць такія словы? Ёсць! Чаму ж такім ліберальным і мяккім бывае суд там, дзе можна сказаць, напрыклад, Фёдару Шышко: «Вось што, чалавеча, жыў ты ў сям'і не так, як трэба, дык цяпер пакінь сваю жонку і дзяцей у спакой. Уладкоўвай сваё жыццё як ведаеш». Чаму не сказаць так і на гэтым не спыніць усе судовыя працэдуры, такія пакутлівыя, а іншы раз і проста зневажваючы чалавека?

Цяжка ў нас яшчэ з жыллём. Мы ўсё гэта разумеем, хоць і бачым, што кожны дзень растуць, будуцца, пашираюцца нашы гарады і вёскі. І тут яшчэ адзін ход думак юрыстаў становіцца ясны: не падзеліш кватэру — значыць, зноў гарсавету клопат. Калі не сёння, дык заўтра. Але хіба не зразумела кожнаму, што адзін, як кажуць, «свабодны» мужчына ў сто разоў хутчэй уладкуе свой быт, чым жанчына з дзецьмі? Залішняя ася-рожнасць і спагядлівасць тут неда-рэчы, асабліва калі справа ідзе аб та-кіх людзях, як знаёмы нам ужо Сце-паненка з Расон. «Вось што, галу-бок, — здавалася, павінен быў ска-

заць яму суд, — хочаш жыць, як ма-тылёк, лётаць з адной кветкі на дру-гую? Забараніць табе гэта цяжка, гэта не ў нашай уладзе. Але ж... з мі-лай і ў шалашы рай — здаецца, так сцвярджаюць закаханыя? Дык не му-чай ты жанчыну, якая гадуе тваіх дзяцей! Ідзі і ўладкоўвайся як ве-даеш».

Суд — інстанцыя выхаваўчая...

Ну, а «рыцарам» асобага плана, такім, як Тарышаў, дазвольце ўжо сказаць некалькі слоў не ад імя су-да. Бадай, менш, чым каму іншаму, ім трэба напамінаць пра забытыя ко-дэсксы рыцарскай чэсці. Але гонар мужчыны, яго годнасць — хіба ад гэтых паняццяў вы рашылі канчатко-ва адмовіцца? Даруйце, але зрабіць гэтага вам не дазваляць. І ведаеце, хто? Не жанчыны, не. Мужчыны! Тыя мужчыны, якім вам сорамна будзе глядзець у вочы, якія не пабаяцца сказаць вам:

— Што ж ты, браце, ганьбіш наш род?.. Пайшоў ад сям'і — ну і жыві сабе на здароўе, не лезь пішчом. Які з цябе мужчына!

«Які з цябе мужчына!» Нам хоча-ца бачыць нашых мужчын, нашых таварышаў па працы, па клопатах аб сям'і, людзьмі моцнымі, з шырокай натурай, велікадушным сэрцам. А на «ваіцеляў» з жонкамі і дзецьмі за квадратныя метры людзі глядзяць і будуць глядзець з пагардлівай грэб-лівасцю. Грэблівасць! Якая можа быць горшая кара для сапраўднага мужчыны!

Толькі — для сапраўднага...

А. УЛАДЗІМІРАВА

Артыкул быў ужо здадзены ў набор, калі стала вядома: Вярхоўны суд БССР вырашыў не дзяліць кватэру Шышко, а пакінуць яе Вользе і дзецям.

АБ ПРАГНАСЦІ

Скончыў хлопца школу, паступіў працаваць на завод. Атрымаў першую зарплату, потым другую, трэцюю, чацвёртую... Маці не аддаваў ні капейкі. Але, як і раней, прыходзячы дадому, ёй і піў, апранаў чыстую кашулю, памытую маткай...

Аднойчы маці спатрэбіліся грошы, і яна ўзяла пяцёрку з грошай сына. Увечары, выявіўшы недастачу, ён абурўся:

— Ты чаго бярэш мае грошы?!

Маці сумелася:

— Я, сыноч, аддам... Як толькі зарплату атрымаю, дык і аддам.

Здарылася так, што я быў міжвольным сведкам гэтай размовы. Присутнасць мая, між іншым, зусім не збянтэжыла юнака. Калі маці выйшла, я паспрабаваў прысароміць яго:

— Яна ж твая маці! Яна цябе выгадала ды і зараз корміць цябе, даглядае цябе...

— Наколькі я разумею, гэта бацькоўскі абавязак... — сказаў ён. Потым дадаў: — А за паслугі я буду ёй плаціць!

Адкуль такое ў хлопца? Чаму ў яго такія нездаровыя адносіны да грошай? Якім чынам стаў ён такі прагны, эгаістычны?

Мне даводзілася назіраць, на жаль, нямала падобных фактаў, чуць пра іх. І роздум над усім гэтым зноў і зноў прыводзіць да вываду: не раптоўна чалавек становіцца прагны, усё пачынаецца з дзяцінства.

Колькі пісалі і гаварылі пра капілку. А ў многіх сем'ях яны па-ранейшаму на відным месцы. Пецю яшчэ няма трох гадоў, а ў яго ўжо свая капілка. Спачатку малага радуе проста звон манет, потым яму хочацца, каб іх было ўсё больш і больш...

Пайшоў Пеця ў першы клас. Яму даюць грошы на снеданне, на сшыткі і алоўкі, пачынаюць пасылаць па хлеб у булачную. Бывае рэшта — капейка, дзве, тры...

— Вазьмі сабе ў капілку, — гаворыць мама.

Пеця пачынае ўжо вымяркоўваць: можна купіць хлеба на дваццаць капеек, а сказаць, што купіў на дваццаць пяць. Назаўтра ён так і зробіць. Праз тыдзень яго рука міжволі пацягнецца да грыўні, якую забыла бабуля на сталё...

Здараецца, што дзіцячую капілку ператвараюць у банк.

— Верачка, у мяне няма дробязі, пазыч мне з сваёй капілкай дваццаць капеек, — звяртаецца мама да дачкі.

— А колькі ты мне аддасі? — з ноткай прагнасці ў голасе пытае васьмігадовая Вера.

— Хіба мамачка цябе калі-небудзь абдурвала? — супакойваецца яе. — Не турбуйся, свае працэнты атрымаеш!..

Ёсць яшчэ сем'і, дзе дзеці атрымліваюць ад бацькоў «зарплату» за тое, што добра вучацца, за тое, што напілавалі дроў, за тое, што прынеслі вады. Такія парадкі толькі распальваюць прагнасць у дзяцей, гасяць добрыя пачуцці.

Унушэнне.

Фота А. Мызнікава.

Школьнікі атрымліваюць грошы за ўдзел у прадукцыйнай працы. Гэта добра — няхай ведаюць цану гэтым грашам. Непакоіць, аднак, іншае: бывае, што дзеці бескантрольна расходуюць заробленыя грошы, прычым выключна на асабістыя патрэбы. Бацькі лічаць, што ўмешвацца ў фінансавыя справы сына ці дачкі не трэба, што гэта будзе ўшчэмліваць іх самастойнасць.

Гэта непаразуменне. Грошы самі па сабе нічому не вучаць. Вучаць людзі. І толькі ад бацькі з маткай залежыць, чым стануць грошы ў жыцці дзяцей: або грошы памогуць навучыць дзіця клапаціцца пра людзей, памогуць выпрацаваць валявыя якасці, прывіць беражлівасць, або, наадварот, яны будуць распальваць у дзецях эгаізм і прагнасць, расхітваць іхнюю яшчэ слабую волю, прывучаць да марнатраўства.

П. КАВАЛЬЧУК

УРАЧ РАІЦЬ

КОЖНАЯ ЖАНЧЫНА ПАВІННА ВЕДАЦЬ...

За апошнія дзесяцігоддзі вучоным шмат удалося зрабіць, каб высветліць прыроду раку, распрацаваць метады лячэння і прадукцыі гэтага хваробы.

Добра вядома, што ўсякае захворванне лягчэй прадукцыі, чым лячыць. У поўнай меры гэта датычыць такога сур'ёзнага захворвання, як рак. Трэба імкнуцца не толькі своєчасова лячыць захворванні, на глебе якіх ён можа ўзнікаць, але і прадукцыі іх развіцця. Каб не дапусціць захворвання малочных залоз, выконвайце рад гігіенічных правіл: не сцягвайце малочныя залозы тугім ліфчыкам, бо гэта можа выклікаць парушэнне кровазвароту. Асабліва важна захоўваць гэтае патрабаванне ў перыяд кармлення дзіцяці. Правільна даглядаючы малочныя залозы і саскі ў час цяжарнасці і кармлення, можна прадукцыі запаленчыя захворванні. Засцерагайце малочныя залозы ад удараў і ахаладжэння. Захворванні малочных залоз часцей бываюць у жанчын, якія не раджалі і не кармілі дзяцей. Таму кожная жанчына, нарадзіўшы дзіця, павінна карміць яго грудзмі месяц да дзесяці. Кармленне грудзмі раіцца спыняць паступова. І яшчэ адно трэба памятаць: вялікую ролю ў развіцці захворванняў малочнай залозы адыгрывае аборт. Шматразовыя абарты рэзка парушаюць гарманальныя функцыі яечнікаў і іншых залоз унутранай сакрэцыі, а гэта можа неспрыяльна адбіцца і на малочных залозах.

Жанчынам раім самі сачыць за сваімі малочнымі залозамі. Калі намацаеце ў іх невялікую небалючую пухліну або ўшчыльненне, няроўнасці і патаўшчэнні скуры, убачыце змяненне формы залозы, уцягванне саска, выдзяленні з саска — зараз жа звярніцеся да ўрача. Ён назначыць адпаведнае лячэнне, і гэта прадукцыі развіцця злаякаснай пухліны.

Рак шыйкі маткі, таксама як і малочнай залозы, узнікае пасля раду хранічных захворванняў. Выдзяленне вадкіх беляў, часта з прымешкай крыві, боль унізе жывата або ў вобласці крыжа павінны насцярожыць жанчыну. Зараз жа звяртайцеся да ўрача!

Сучасныя хірургічны, прамяневы, хіміятэрапеўтычны, гарманальны метады лячэння і іх камбінацыі даюць добрыя вынікі ў лячэнні злаякасных пухлін. Чым раней пачынаецца лячэнне, тым лепшыя будуць вынікі.

Каб выявіць перадпухлінавыя захворванні і злаякасныя пухліны малочнай залозы і жаночай палавой сферы ў ранніх стадыях развіцця, усюды ў нашай краіне праводзяцца прафілактычныя агляды насельніцтва. Пры ўсіх паліклініках і амбулаторыях працуюць аглядавыя кабінеты, укамплектаваныя вопытнымі акушэрамі. Там аглядаюць усіх жанчын незалежна ад таго, на што яны скардзяцца.

Кожная жанчына павінна не радзей двух разоў на год наведваць аглядавы кабінет, каб засцерагчыся ад страшнага захворвання.

В. КАЗЛІЦЫН,
галоўны ўрач Мінскага гарадскога
анкалагічнага дыспансера.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ • КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

УСЕМАГУТНЫ ЛІМОН

Сок лімона змяшчае 50 працэнтаў аскарбінавай кіслаты (вітаміну С). Пры запаленні горла і высокай тэмпературы ён праганяе смагу, асвятляе. Карысны лімон пры паніжанай кіслотнасці і моцнашасці.

Варэнне не зацукруеца, калі пры варцы ў яго дадаць крышку лімоннага соку. Каб лепш захаваць гарчыцу і каўбасу, пакладзіце кавалачак лімона пад накрыўку баначкі або на зрэз каўбасы.

Лімон добра захоўваецца, калі разрэзаць яго папалам і пакласці разрэзам уніз на сурвэтку, змочаную ў воцаце.

Калі перад прыгатаваннем курыцы нацерці знутры і зверху лімонам, яе мяса стане сакавітае, белае і мяккае (або курыцу варыць у вадзе, у якую апусцілі чайную лыжку лімоннага соку).

Кропля лімоннага соку ачышчае лязо нажа, здымае ржаўчыну і чарнільныя плямы на бялізне, вычышчае забруджаныя медныя рэчы, надае блыск сумачцы з цёмнай скуры.

Не выкідайце цэдру лімона. Пачысціце ёю кран, памыйце яго мылам, вытрыце сухой анучкай, і вы ўбачыце, як ён заблішчыць.

ЦІ ўМЕЕЦЕ ВЫ МЫЦЬ ПАСУДУ?

Алюмініевая пасуда заўсёды будзе чыстая, прыгожая, бліскучая, калі яе час ад часу прамываць растворам буры (30 грамаў на чвэрць літра вады) з некалькімі кроплямі нашатырнага спірту або вадой з воцатам. Пасля пасуду трэба памыць.

Эмаліраваную пасуду мыюць мыльнай вадой і старанна спаласкваюць. Ні жорсткімі шчоткамі, ні пяском, ні парашкамі эмаліраваную пасуду чысціць нельга. Гэта псуе эмаль.

Фарфаравую і крыштальную пасуду мыюць растворам солі (тры сталовыя лыжкі на літр вады). Крыштальную пасуду нельга мыць гарачай вадой, ад гэтага яна робіцца цямнянай.

Жалезныя патэльні мыюць гарачай вадой і праціраюць шчоткай. Патэльні для бліноў, аладак спрактыкаваныя гаспадыні раіць не мыць, а чысціць.

Мясарубкі не трэба сушыць на агні або на пліце: затупяцца нажы. Мясарубка добра ачышчаецца пасля мыцця, калі прапусціць праз яе чыстую паперу.

Каб разрэзаць торт упопек, надрэжце яго збоку, затым працягніце нитку па надрэзу і, трымаючы яе за абодва канцы, падзяліце торт на дзве часткі.

Зімой вокны трэба мыць не вадой, а газай, тады яны не замерзнуць. Памыўшы вокны, пратрыце іх старой капронавай панчохай, яна не пакідае на шыбе пуху.

Калі абутак цесны, загарніце яго на некалькі мінут у стары ручнік, змочаны перад

гэтым у кіпелні і добра выкручаны. Затым злёгка змажце яго алеем і пакіньце ў такім выглядзе на суткі. Пасля гэтага абутак вам ціснуць не будзе.

Такі ж эфект вы атрымаеце, калі нальеце ў абодва туфлі крыху дэнатурату і адразу ж пасля гэтага надзенце іх. Яны расцягнуцца па вашай назе.

Уладзімір КОРБАН

Гнус

Байка

На Ангарты, а можа й на Урале
(Не будзем вызначаць дакладна — дзе, —
Бо будаўніцтва скрозь у нас ідзе.)
Цудоўны горад людзі будавалі.
Палацы, гмахі ўзводзілі, масты,
За паркам парк насаджвалі густы.
На будаўніцтвае плённа працавалі
І рускі, і казах, латыш і беларус.
Ды вось бяда, — перашкаджаў у працы гнус.
Казяўка — тфу! — мізэрная, драбніца,
А нельга ад яе адбіцца.
Ты чэшаш бярэяно, — а погань шыю смоча.
Навёў тэадаліт, — а гнус той слепіць вочы.
Ну так і лезе дрэн у нос, у рот,
У вушы, за каўнер залазіць, абармот.
І не дасі паганцу рады.
Казалі, будаўнічыя брыгады
Вытворчасць знізілі амаль на трэць.
Нарэшце нельга ўжо было цяпець,
Рашучыя прыняць патрэбна стала меры,
Бо хустачкай, ці ручніком,
Ці нават пінжаком
Не адмахаешся ад гэтакай халеры.
І вось вучоныя пайшлі
На гнус у наступленне.
Не скажам, нібыта ў імгненне
Яны рэцэпт знайшлі,
Каб гнуса шкоднаму падрэзаць крылы.
Нямала часу, вопыту і сілы
Патрачана было, але прыйшла пара,
Калі, як вынік намагання,
Да звання
Пазнішчана была ўся машкара.

А чым не гнус, напрыклад, хуліганства!
Мы ў камунізм ідзем па пэўнаму шляху,
А нам імкнецца падстаўляць нагу
Усякае распуснае паганства,
Паводзячы сябе з рук вон.
Таму вітаю я закон,
Які распуснікаў рашуча
Паводзінам належным вучыць.

СПАТКАЕМСЯ А ДВАНАЦАТАЙ...

Вы запрасілі сяброў, каб разам спаткаць Новы год. 31-е снежня выпадае сёлета якраз на суботу. Ці хопіць часу, каб, прыйшоўшы з работы, усё прыбраць як мае быць ды яшчэ прыгатаваць святочную вячэру?

Без панікі, дарагія жанчыны, часу хопіць. Трэба толькі выбраць стравы, якія не адымаюць многа часу ў гаспадыні, але выглядаюць прыгожа і апетытна ды і на смак такія, што будуць кожнаму да спадабы.

Каб хутчэй управіцца ў пераднавагодні вечар, прыгатуйце загадзя, з раніцы, «паўфабрыкаты»: абсмаліце, выпатрашыце курэй, начыніце і паварыце 20—25 мінут. Зварыце яйкі, прыгатуйце мясны фарш. Некаторыя закускі — напрыклад — халадзец, паштэт з пячонкі — можна прыгатаваць у пятніцу вечарам. Замарываць селядзец або зрабіць рольмopsy можна за некалькі дзён да свята. А калі вы яшчэ назапасілі марынаваных ці салёных грыбоў ды захавалі колькі слоікаў чырвоных памідораў ці перцаў, прарасцілі два ці тры карэнчыкі пятрушкі — можаце быць упэўнены, што стол будзе прыгожым і прывабным.

А цяпер — некалькі парад.

СВЯТОЧНЫ ПАШТЭТ

Спярша нарэжце на кавалачкі 100 г вэнджанага сала і абсмажце ў сатэйніку, затым пакладзіце туды 500 г пячонкі, парэзанай на скрылёчкі, абсмажце, пакуль зарумяніцца. Падліце крыху вады ці булёну, пакладзіце пакрышаныя цыбуліну, морквіну, карань пятрушкі, перац, лаўровы ліст, соль і тушыце да гатоўнасці пячонкі. 2—3 разы прапусціце ўсё гэта, разам з салам, праз мясарубку.

100 г сметанковага масла разатрыце з лімонным сокам, пакуль не пабялее. Змяшайце з молатай пячонкай, дабаўце сок, у якім тушылася пячонка, і перамяшайце.

Паштэт пакладзіце на маленькія талерачкі, надайце форму конуса, загладжваючы паверхню. Аздабце расцёртым сметанковым маслам, скрылёчкамі лімона, зелянінай. Можна пакласці яго ў формачкі або кубачкі, змочаныя халоднай вадой. Перш чым падаць на стол, яго выкладваюць з формачак на талеркі і аздабляюць.

А хіба можа быць святочны стол без фаршыраванай рыбы? Не бядуйце, калі вам не ўдалося купіць карпа ці шчупака. Давайце прыгатуем свежамарожаную траску, вокуня, хек — таксама будзе смачна.

РЫБА ФАРШЫРАВАНАЯ ПЕЧАНАЯ

Паўкілаграма рыбнага філе размарозьце ў вадзе з воцатам. Парэжце на кавалкі і прапусціце праз мясарубку. Дадайце намочаны белы хлеб (50 г), 2 яйкі, соль, перац, цыбуліну, нацёртую на тарцы, лыжку тлушчу. Добра перамяшайце драўлянай лыжкай, сфармуіце рулет, пакладзіце на бляху, змазаную тлушчам і

пасыпаную тоўчанымі сухарамі, змажце зверху збітым яйкам і запякайце.

РЫБА ФАРШЫРАВАНАЯ ВАРАНАЯ

Рыбнае філе прыгатуйце так, як для печанага рулета. Сфармуіце прадаўгаваты валік, загарніце ў кавалак чыстай вільготнай марлі або рэдкага палатна, змазанага маргарынам ці маслам, завяжыце моцна абодва канцы. Апусціце рыбу ў гарачы салёны адвар з гародніны, гатуйце на слабым агні пад накрыўкай паўгадзіны. Гатовую рыбу выньце з вады, зніміце палатно, парэжце на кавалкі.

ФАРШЫРАВАНЫЯ КУРЫ

Найлепей браць маладых курэй або куранят. Калі яны будуць абсмалены і выпатрашаны, абмыйце і вычысціце пячонку і іншыя вантробы і зварыце. Падсмажце на масле невялікую цыбуліну, пакладзіце туды пакрышаныя драбнютка вараныя вантробы. Пасаліце, пасыпце перцам, змяшайце з адвараным рысам (яго трэба яшчэ апаласнуць халоднай вадой на друшляку). Дабаўце сырое яйка, перамяшайце. Начынка гатова.

Памытых, вычышчаных куранят начыніце гэтай сумессю, толькі не забудзьцеся пасаліць

ўсярэдзіне. Зашыйце адтуліну брушка. Апусціце начыненыя куранят у салёны кіпецень з морквай, цыбуляй і лаўровым лістам і паварыце каля паўгадзіны. А незадоўга перад вячэрай выньце іх з булёну, пакладзіце на бляху, змазаную тлушчам, і пастаўце ў гарачую духоўку. Калі нагрэюцца, змажце іх зверху смятанай, і няхай смажацца да гатоўнасці.

Вельмі апетытна выглядае на святочным stole

МЯСНЫ РУЛЕТ

На восем чалавек трэба ўзяць кілаграм фаршу (напалам — ялавічнага і свінога), 200 г пшанічнага хлеба, 2 сырыя яйкі, 2 цыбуліны, соль, перац, 4 яйкі, звараныя да палавіны гатоўнасці, тоўчаныя сухары, 4 скрылёчкі сала, шклянку густой смятаны, лыжку мукі, зялёную пятрушку, 1—2 марожаныя або кансерваваныя памідоры.

Мясны фарш, размочаны і адціснуты хлеб, сырыя яйкі, падсмажаную на тлушчы цыбулю, соль і перац добра перамяшайце.

На вільготнай дошчачцы або, яшчэ лепей, на мокрым ручніку разлажыце вільготнымі рукамі валік з мяса, распляскайце яго і зрабіце пасярэдзіне чатыры паглыбленні.

З чатырох напалавіну звараных яек (іх трэба выняць з кіпелню праз 6 мінут гатавання) асцярожна абярыце шкарлупкі. Пакладзіце яйкі ў паглыбленні ў фаршы, пасыпце соллю і перцам. Краі мясной ляпёшкі зляпіце наверх, так, каб яйкі апынуліся ўсярэдзіне.

Сфармуіце прадаўгаваты «хлебчык», абкачайце яго ў тоўчаных сухарах. Сала парэжце на трохкутнікі, абсыпце перцам, уваткніце зверху ў фарш. Палажыце рулет на тлуста падмазаную бляху, пячыце ў гарачай духоўцы. Калі рулет зарумяніцца, падліце крыху вады. Пячыце каля 45 мінут. Соус запраўце смятанай з мукой, паварыце пару хвілін і падавайце на стол у соусніку. Рулет парэжце на кавалкі, пакладзіце на прадаўгаватае блюда, упрыгожце зелянінай і чвэрткамі чырвоных памідораў або чырвоным перцам.

Да мяснага рулета можна падаць зялёны гарошак (ваду зліваюць, гарошак запраўляюць сметанковым маслам і прагараюць на слабым агні). Але найлепей прыгатаваць да яго салату з капусты. Вось як гэта робіцца. Нашаткаваную капусту апусціце на 3 мінуты

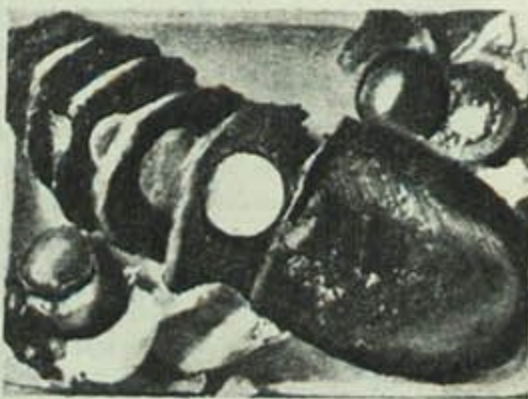

ў салёны кіпецень. Адцадзіце на сіта. Калі астыне, папырскайце лімонным сокам або слабым воцатам, дабаўце дробна накрываны кіслы яблык (каб ён не пацямнеў, адразу апырскайце яго лімонным сокам або воцатам), танютка парэзаную зялёную цыбулю. Затым запраўце па смаку цукровай пудрай, перцам, соллю. Салата будзе вельмі смачная і духмяная, калі дадаць туды нацёртай лімоннай скуркі і паліць добрым, свежым алеем. Аздабце салату крутымі яйкамі, парэзанымі на чатыры часткі, і лісточкамі пятрушкі.

І, нарэшце, святочны пірог. Прапануем вам торт, які ўдаецца нават самай неспрактыкаванай гаспадыні. Яго можна прыгатаваць загадзя, за суткі да свята.

ТОРТ „МІШКА“

Тры жаўткі разатрыце са шклянкай цукру да беллага колеру, дабаўце 200 г сметанковага масла. Яшчэ раз разатрыце, уліце чайную лыжачку воцату з дробчай соды, усыпце соль па смаку і 3 шклянкі мукі. Замясціце цеста. Для начыні збіце 3 бялкі з цукрам (паўшклянкі), прыбаўце 300 г накрываных арэхаў. Падзяліце цеста на тры праснакі. На змазаную маслам патэльнію палажыце адзін праснак і палавіну начыні, затым другі праснак, начынку і, нарэшце, трэці праснак. Пячыце 35—40 мінут у сярэдне нагрэтай духоўцы. Калі астыне, змажце торт крэмам, аздабце шакаладнымі цукеркамі або ягадамі, вынятымі з варэння і абсушанымі. Для крэму вазьміце шклянку цукру і 2 сталовыя лыжкі какао, размяшайце ў палавіне шклянкі малака і варыце 20 мінут на павольным агні, памешваючы. Калі маса астыне, трэба ўцёрці ў яе 100 г сметанковага масла.

ЗАМЕЖНЫ ГУМАР

СПРАВА ГУСТУ

— Майму жаніху ўсё ў мяне падабаецца — і фігура, і вочы, і голас.
— А што табе падабаецца ў ім?
— Ягоны густ.

СВАЯЧКА

— Гэта дама вам сваячка?
— Так, але далёкая. Нас было шаснаццаць у бацькоў, дык я быў першы, а яна апошняя.

У ВАРАЖЫТКІ

— У вас будзе муж нізкага росту, бландзін з бланітнымі вачыма, багаты.
— Вельмі добра, але што мне рабіць з цяперашнім мужам?

У НАСТУПНЫМ НУМАРЫ ЧЫТАЙЦЕ:

Успаміны пра Аляксандру Міхайлаўну Калантай.
Урывак з новай аповесці Алены Васілевіч «Доля цябе знойдзе».
Урывак з аповесці Веры Чубаковай «Ці патрэбна кніга скаргаў?».
Вершы Алега Лойкі і Хвёдара Чэрні.
Парады ўрача і іншыя матэрыялы.

На першай старонцы вокладкі — малюнак «Усе кветкі — жанчынам» мастака В. Белавусава.

АДКАЗЫ НА ГАЛАВАЛОМКУ, ЗМЕШЧАНУЮ У № 11

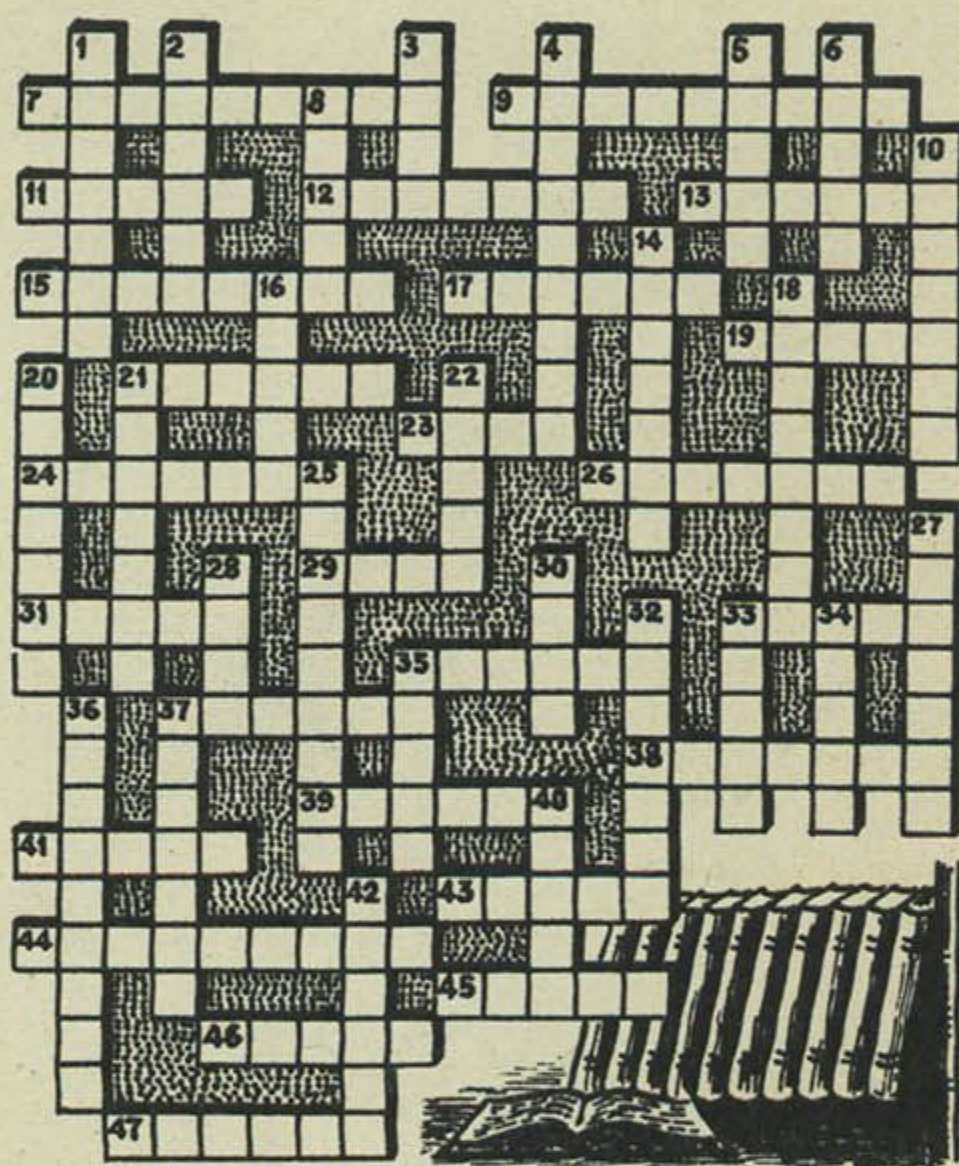
1. «Курган». 2. Бульба. 3. Арманд. 4. «Цэмент». 5. Спакой.
6. Намган. 7. Хуанхэ. 8. Бердск.
Па вялікаму кругу: Дружба мацней каменных сценаў.

Моды

1. Зімовае паліто з лёгкага драпу. Рукавы ўшыўныя, кішэні праразныя. Перад аздоблен фігурнай строчкай.
2. Аднабортнае зімовае паліто. Ніз абшыты футрам. Каўнер — стойка. Гузікі з футра.
3. Прыгожая сукенка з светлай шэрсці. Звярніце ўвагу на аздабу каўняра.
4. Зімовае паліто аднабортнае, злёгка расшыранае ўнізе. Кішэні — у бакавых швах.
5. Паліто з лёгкага драпу ў клетку, падыдзе маладой жанчыне. Каўнер, манжэты і шапачка з футра рыжай лісы.
6. Сукенка са штапельнай тканіны, шэрсці або шатландкі. Спідніца закладзена ў буйную складку, ліф двухбортны. Сукенку ўпрыгожвае пояс цёмнага колеру.
7. Сукенка для жанчын старэйшага ўзросту. Палоска скрадае паўнату.
8. Гэта сукенка-касцюм для дзяўчат. Спідніца гафрыраваная, жанет упрыгожваець белы каўнер, манжэты і гузікі.

КРАСВОРД «ЛІТАРАТУРНЫ»

Па гарызанталі: 7. Зборнік апавяданняў беларускага пісьменніка І. Грамовіча. 9. Персанаж «Педагагічнай пазмы» А. Макаранкі. 11. Пазма Максіма Танка. 12. Выдатны савецкі пісьменнік, аўтар трылогіі «Жывыя і мёртвыя». 13. Від ліра-эпічнай пазыі. 15. Беларускі пісьменнік, аўтар камедыі «Лявоніха на арбіце». 17. Беларускі паэт, аўтар пазмы «У тыя дні». 19. Герой п'есы М. Горкага «На дне». 21. Вядомы беларускі байкапісец. 23. Раман І. Эрэнбурга. 24. Пазма Якуба Коласа. 26. Герой рамана В. Ажаева «Далёка ад Масквы». 29. Беларускі паэт, аўтар пазмы «Журавінавы цвет». 31. П'еса савецкага драматурга В. Гусева. 33. Беларуская пазтэса. 35. Невялікае апавяданне. 37. Беларускі паэт, аўтар зборніка вершаў «Пахне чабор». 38. Аднолькавы пачатак вершаваных радкоў або строф. 39. Агульнапрызнаны, узорны пісьменнік. 41. Украінскі пісьменнік. 43. Від народнай літаратуры. 44. Выдатны балгарскі пісьменнік XIX стагоддзя. 45. Імя аднаго з герояў рамана «Паднятая цаліна» М. Шалахава. 46. Злучэнне націскных і ненаціскных складоў. 47. Вялікі рускі байкапісец.

Па вертыкалі: 1. Персанаж з п'есы Леаніда Ляонава «Нахэсце». 2. Беларускі паэт, аўтар зборніка вершаў «Мая азербайджанская краіна». 3. Герой пазмы П. Труса «Астрожнік». 4. Беларускі пісьменнік, аўтар аповесці «Блакітнае ззянне». 5. Выдатны балгарскі пісьменнік. 6. Адзін з відаў эпічнай літаратуры. 8. Дзеючая асоба п'есы І. Гурскага «Патрыёты». 10. Вядомы беларускі фалькларыст. 14. Беларускі пісьменнік, аўтар аповесці «Скажы адно слова». 16. Раман М. Шавердзіна. 18. П'еса Янкі Купалы. 20. Трохскладовая стапа. 21. Праца Карла Маркса. 22. Беларускі паэт, аўтар «Лясной песні». 25. Таленавіты савецкі пісьменнік, аўтар рамана «Народжаныя бурай». 27. Беларускі пісьменнік, аўтар гісторыка-рэвалюцыйнага рамана «Сустрэнемся на барыкадах». 28. Беларускі дзіцячы пісьменнік, аўтар твора «Амон». 30. Раман А. Талстога. 32. Невялікая карэспандэнцыя. 33. Персанаж з аповесці Я. Коласа «Дрыгва». 34. Выдатны украінскі савецкі пісьменнік. 35. Класік узбекскай літаратуры. 36. Пісьменнік. 37. Дзеючая асоба рамана І. С. Тургенева «Бацькі і дзеці». 40. Адно з апавяданняў А. П. Чэхава. 42. Аўтар рамана «Вясенняя ліўня».

Склаў А. М. САНКЕВІЧ.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

АТ 158-43. Журнал «Работница и крестьянка» на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

Пап. да друку 1/XII-66 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера 60x90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрэйка. Тыраж 179766 экз. Зак. 572.

7450

Mogyl

74995

7

8